Прай страналарның пролетарийлері, пірікклеңер!

Ленин чолы

ХИСС-тың ХАКАС ОБЛАЗЫНДАҒЫ КОМИТЕДІ ПАЗА ЧОН ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ХАКАС ОБЛАЗЫНДАҒЫ СОВЕДІ СЫҒАРЧАЛАР

1927 чылның 1 июньында тӧстелген ◆ № 144 (9578) ◆ Пӱӱн вторник, 1 декабрь 1987 чыл ◆ Паазы 3 ахча

ТЕХНИКАНЫ ТУЗЫНДА ТИМНИРГЕ

Аар паза сидік ирткен кӱскӱ хыра тоғыстары соонда халдылар. Чазыларда сымзырых. Ӱр инместе моторлар кӱӱлес турған хыралар ах хар кибіснек чабынып чадыбыстылар. Че аал хонында тоғыс пір кӱнге дее тымылбинча; малчылар мал хыстаан пӧзік сиңде иртірер ӱчӱн кӱресчелер, механизаторлар пазаңы чылның чазы тоғыстарына тимненчелер, иртіпчеткен чылның салтарын кӧрчелер, он ікінчі пис чылдығының ӱзінчі чылында ас-тамахты уламох кӧп алардақар пӧгін турғысчалар.

Механизаторларның сағысыразы 1988 чылның чазы тоғыстарына тракторларны, автомобильлерні, чир маннаңаң ӱрен салчаң паза пасха даа техниканы тимнеп саларынаң тоозып парбинча. Кілчеткен чылға чахсы сығыстығ ӱрен тамағын тимнеп саларға, механизаторларның аал хонин культураларын интенсивнай паза индустриальнай оңдайнаң ӧскірер пілістерін кӧдіперге, хыраларның сығыстарын кӧдірер тоғыстарны апарарға кирек полча. Полған на хысхы кӱн пазаңы чылда маңат урожай аларыча тоғынзын. Хысхы туска кӧрілген агротехнический тоғыстар пӧзік сиңде толдырызын. Ол пай урожай аларына ізестіг тӧстег полар.

Сағамғы тӱста часхы хыра тоғыстарын иртірӧң техниканы, тузында паза чахсы тыхтап, чыиндаа тургыс салары аал хонин механизаторларының ӧӧн пӧгіні полып турча. Хайда техниканы, чахсы тыхтап, чыиндаа маңат тургысчалар, анда пілчелер, ол часхыда ізестіг тоғынвр, прай тоғыстар тузында толдырыларлар.

Пу кӱннерде Асхыс районындағы агропромышленнай пірігістің тоғынчыларының 1988 чылның чазы тоғыстарына тузында паза чахсы тимнеп саларбаңар областтың прай аал хонин тоғынчыларына Айланысын КПСС обкомының бюросы чаратхан паза ол Айланысха прай істеніс коллективтеріне хозыларға чахыг пирген. Асхыс районының механизаторлары чир маннаңаң паза ӱрен салчаң машиналарны 1987 чылның 25 декабрьына, хыра суғлаңын паза от тоғынчаң техниканы 1 апрельге, ас кисчең комбайннарны 18 апрельге, оларның 65 процентін 1 январьға, рядковай жатканарны, ябиах хасчаң комбайнкарны паза ас арығлаңаң, хурутчаң тиріглерні 25 июньға тыхтап саларға социалистическай обязательство алдылар. Шира районындағы «Борец» совхозтың механизаторлары паза тыхтағчылары 1988 чылның 20 февральына чахсы хыра тоғыстарына нинче пар техниканы, 1 июньға ас кисчең комбайнкарны, ас арығлаңаң агрегаттарны тыхтап саларға молчапчалар. Асхыстағыларның чахсы пастаана областьтың паска даа совхозтары, районнардағы тыхтаг иртірӧң предприятиелер хозылчалар.

Марыг пастағчылары пирген сӧске турыстыг поларға кӱстенчелер. Пу кӱннерде совхозтарның тыхтаг мастерскойларында ізіг тоғыс парча. Районда трактор-ларның—82 проценті, салдаларың—63, культиваторларның—56, ас кисчең комбайнкарның 34 проценті тыхтағлыг. Сеялкалар, культиваторлар тыхтыры Таштып районының совхозтарында чахсы парча. Чахсы хыра тоғыстарына тимненіс чылның сай «Бородино», «Москва» племзаводтарда, «Целинная», «Орджоникидзе», «Россия», «Хызыл чазы» паза даа паска совхозтарда пӧзік сиңде иртедір. Пӱӱл дее пу хозяйстволарда кӱскӱ хыра соонаң техниканың кірін, палғазын арығлап, тыхтап, чыиндаа тургыс сыхханнар. Пу адалған хозяйстволарда тыхтаг тоғыстары пӧзік сиңде иртіпче. Тыхтаг тоғыстары азынада иділген график хоостыра парча, тыхтаг тузына социалистическай марыг оңдайлары кӧріл парғаннар.

Че областтың прай-ла совхозтарында техниканы чазы тоғыстарына тимнері пӧзік сиңде парча тіп полбассың. Алынча хозяйстволарда техниканы чылыг туста кірінең, палғазынаң арығлап, чыиндаа тургызарға маңзырабаннар, чазыдағы техника тыхтір паза чыиндаа тургызар орынзар тузында чыы тартылбаан. Андаг киректер Боград районындағы «Советская Хакасия», Орджоникидзе районындағы «Чулым» совхозтарда полған. Культиваторлар, сеялкалар тыхтыры Шира районының совхозтарында майың парча. Областьта культиваторларның 44 проценті тыхтағлыг полза, а Шира районында ол кӧзідім 27,6 процентке ле тиң, салдалар тыхтыры Таштып районында майың парча, хайда салдаларның 34,4 проценті ле тоғысха тимде, а областьта ол кӧзідім 51 процентке тиң.

Полған на хозяйствода, фермада тыхтаг тоғыстарының качествозына ӧӧн хайыг айландырарға кирек полча. Иртken кӱскӱ хыра тоғыстары пасталчатханда, «Ис» совхозта, техника хомай тыхталған сылтаанда, комбайнарға ізіг туста тиң турарға килискен. «Ис» паза «Тасхыл» совхозтарда тыхталған техниканы сыныхтачаң комиссиялар тӧстелгеннер, че олар постарының тоғыстарын хомай толдырғаннар. Аның сылтаанда тыхтағчыларның тоғыстарындағы читпестер тузында тӱзеділбеенner. Пӱӱлгі чылда андаг алчаастар ідлібезінner. Районнардағы агропромышленнай пірігістернің, совхозтарның устағчылары, партийнай организациялар иртіпчеткен чылда орта полған читпестерні санға алып, аны тӱзедеріне, килчеткен чылның чазы тоғыстарына техниканы тузында паза чахсы качестволыг тимнеріне ӧӧн хайыг айландырарға киректер. Аның ӱчӱн сыныхтаг пӧзік сиңде ползын.

Совхозтарда, районнардағы тыхтаг иртірӧң предприятиелерде тыхтаг тоғыстарын апарҷан бригадалар, звенолар тӧстелзіннер. Олар нинче тоғыс идерлерін чахсы пілзіннер, тоғысха наа оңдайлар алғым кіріл-зін. Хозяйстволарның паза тыхтаг иртірӧң предприятиелернің устағчылары тыхтаг мастерскойларындағы кӱстерні толдыразынаң тузаланарына, тыхтағчыларға тӱзімніг тоғынар оңдайлар пиреріне ӧӧн хайыг айландырарға кирек полчалар. Тыхтаг тоғыстарын табырах апарар прай оңдайларнаң тузаланарына чидерге. Мында алнында парчатхан коллективтернің опыттарынан алғым тузаланарына чидерге.

Тыхтаг тоғыстары парчатхан туста аал хонин машиналарына хос частьтар чидіспинчеткеніне механизаторлар паза тыхтағчылар тың хомзынадырлар. Алнында парчатхан хозяйстволарда ,иргі детальларны наачылап, оңдайына сыхчалар. Ол опыт полған на хозяйствода чол табарға кирек. Совхозтарға тыхтаг тоғыстарын пӧзік сиңде апарарға районнардағы тыхтаг иртірӧң предприятиелер маңат полызарға киректер. Олар толдырған тоғыстар совхозтарның сарынаң чиктегліг полбазыннар.

Тыхтаг тоғыстары ӱчӱн совхозтарның инженернай службалары нандырығлығлар. Аның ӱчӱн тоғыс чахсы парарын кӱнің сай сағысыраста тутсынnар. Техника чахсы тимнелзе, чахсыда турыс чох тоғынар, агротехнический тоғыстар тузында толдырылар, пай урожай аларына ізестіг тӧстег салылер.

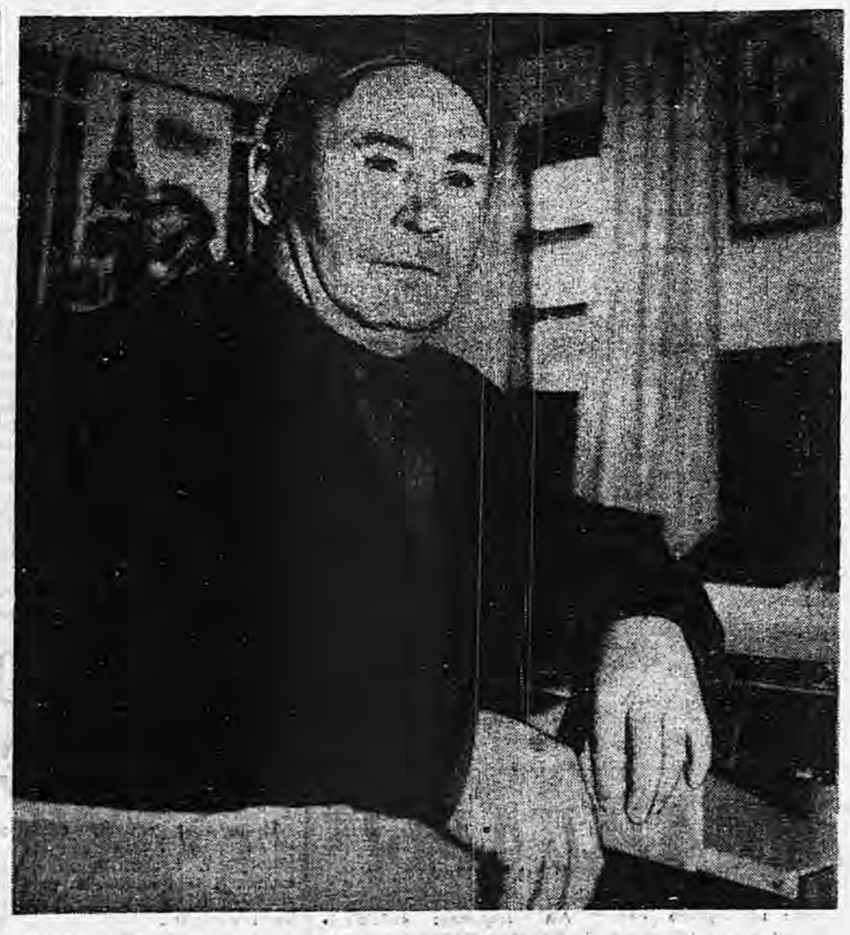

ХЫСТАҒ ЧАХСЫ ИРТЕР

1986—87 чылларда мал хыстаан пӧзік сиңде иртіріп, малдаң ит, сӱт аларын ӧскіріп, Пиж районындағы «Табат» совхозтың коллективі Тиксі Союзтағы социалистическай марыг чиңісчізі полыбысхан. Аның ӱчӱн коллектив КПСС ЦК-зының, СССР-ның Министрлер Соведінің, ВЦСПС-тың паза ВЛКСМ ЦК-зының Аарластыг пічининең сыйыхтахан.

Тиксі совхозтың чидиннe пастағы пӧлiктің коллективі улуг хозым иткен. Коллективтің тоғызынаңар паза аның алнында тӱрчатхан пӧгіннердеңер чоохтапча пӧлік устағчызы «Чоннар ынархазы» орденніг Геннадий Григорьевич ХАБАРОВ.

Пістің областьта мал хыстаан чахсы иртіріп, чалғыс ла «Табат» совхозтың коллективі Тиксі Союзтағы социалистическай марыг чиңісчізі полыбысхан. Ол пістің тоғызыбысты пӧзік паалааны полча, піс ағва уламох чахсы тоғысчаң нандырарбыс.

Малчыларның істеністегі чидіглерінің тӧстее мал азығында тіп санапчабыс. Иртken чылда мал азығы кирек сининче тимнелген, аның качествозы чахсы полған. Азых пилетірінде механизаторларның чахсы тоғызын танықтырға кирек.

Пістің пӧлікте 1600 інек мал, ол санда сағчаң інек 350 пас, тӧрт ӧӧр хой, олардың ӱзі ине хойлар. Ікі ӧӧрден хураған февраль айда, а пір ӧӧрден май айда алылар-лар. Пу чылда мал хыстадарға хомай нимес тимнен салғабыс. От пилетир план — 104, сенаж — 103 паза силос 106,3 процентке толдырылған. Механизаторларыбыс маңат урожай ӧскіріп алғаннар. Сызырнаң хызылыс чох полар, витаминнің от уны, концентрат чидер. Артых сызырыбысты Куйбышевтің адынаң совхозха садыбысхабыс. Мал хыстаан хомай иртірерге пір дее сылтаг чоғыл. Мал хазаалары хысхыда тоғынарға азынада тимнелгеннер. Малчыларға чахсы тоғынарға прай оңдайлар пер. Ізіг чинсті, столовайда тимнеп алып, ағылчалар. Мал фермазында магазин пар, анда малчыларға иң кирек кимелер садылчалар. Малчылар, тоғыс соонда магазиннерче чӱгӱріп, тус иртірбинчилер. Малчылар тоғысты иртен 6 часта пастапчалар, а кирде орай тоосчалар. Аннаңар малчылардақар тӧреміл сағысырырға килісче.

Пӧлiктің коллективі Илбек Октябрьның 70 чылына алған социалистическай обязательствозын маңнаныстыг толдырыбысхан. Пастағы ноябрьдаң сығара сӱтті 1988 чылның планына кире сатчабыс.

Пістің ізенізібіс — малчыларыбыс. Малчылар коллектив подрядынаң тоғынчалар. Полған на малчының тоғызы коллективтің тоғызына нинче хозым иткенінең паалаача. Наа оңдайнаң тоғынарынаң, тоғыс дисциплинасы пиктелче. Мының алнында араға ізіп тоғысха сыххлабин салчаңнар алай тоғысха изірік килчеңнер. Амды фермада андаг нимее орта полбассың. Фермада істеніс тӱзімі ӧсче, аяылчатхан ас-тамахтың позының паазына турчатханы тӧбін тӱсче.

Фермада тӱзімніг істенчеткен малчылар асхынах ниместер. Эвелина Трифоновна Корнеева совхозта пастағы зын пір інектең ӱс муң килограмм сӱт саарына читкен. Пӱӱл чайғы айларда 1426 килограммнаң саап алған. Пу даа чылда ӱс муң килограммнаң азыра саарына ізенчебіс. Тоғыс айның аразына 2634-ер килограммнаң саап алған. Сӱт саарында пӧзік кӧзідімнерге читчелер М. Г. Деревягина, И. Я. Тринак паза даа пасхалары.

Фермалар аразындағы социалистическай марыға пістің ферманың коллективі тӧреміл алнында полдыр. Сағам совхозта пір інектең ортымахти 4,7 килограммнаң сӱт саалча алай, пылтырғы чылның пу тузынаң тиңнестірзе, 0,3 килограммға кӧдіре. Пістің ферманың малчылары 5,3 килограммнаң. Пу кӧзідім пылтырғы чылдағыдаң 0,7 килограммға кӧп. Чоохтирға кирек, пістің малчылар пір орында турбинчалар.

Фермада КПСС ЦК-зының мал хыстаан чахсы иртірердеңер Айланысын ӱэӱргебіс. Ферма коллективі паза полған на малчы кӧдіре социалистическай обязательство алғаннар. Хыстаг тузында пістің ферманың малчылары полған на інектең 1634-ер килограммнаң сӱт саарға обязательство алғаннар. Хыстаг тузына социалистическай марыг оңдайлары кӧріл парған. Малчыларны анынаң таныстырғабыс паза ол хызыл пулӱнда кӧріндіре чирде хызыл парған. Полған на інек сағчаңа он кӱнде, айда, кварталда нинче сӱт саардаңар чахыг пиріл парған. Ол чахыг хайди толдырылчатханың тӧреміл сыныхтағда тутчабыс.

Маға, устағы кіаев, кӧп тоғынарға килісче. Пӧлік устағчызы полып чибіргі чылға чағын істен парим. Он пірінчі пис чылдығының салтары хоостыра «Чоннар ынархазы» орденнең сыйыхтахам. Ол аарлыг сыйыхта прай пӧлiктің коллективінің маңат тоғызы тіп санапчам. Тоғыста сыбыра пір орында тоғынчатхан улус пӧзік кӧзідімге читче. Піс сағам малчыларнаң хызылчабыс. Пӧлікте чурт пӱдірни майың парча. Чииттер, хоның хон салзалар, алынча чурт киреxсіпчелер. Мының алнындағы міли, іче-пабаларынаң хада чуртирға хынминчалар. Сынап чурт читкіче полза, малчыларға киреxсініс чох полларчых. Ол пір-ікі ле чылның аразына пӧгібізер ниме нимес. Чурт пӱдірібинче тібессің, пӱдірілче, че аны уламох табырах апарары киреxсілче.

Пістің пӧлiктің малчылары мал хыстаан пӧзік сиңде иртіреріне прай кӱстерін саларлар.

СОМДА: «Табат» совхозтың пастағы пӧлимің устағчызы Г. Г. ХАБАРОВ.

Сомға М. Тутаркова суурған.

Хара тас хасчатхан предприятиелерде

«Хакасия» шахта

«Хакасия» шахтаның тағчыпары, чыл планын паза алған молчағларын азыра толдырар ӱчӱн соцхализм кибірліг марығласха хозылып, пӱӱл істеністе хомай нимес кӧзідімнерге читчелер. Пӱӱл он ай аразында ла план азыра хасхан хара тас 121 муң 700 тоннға чит парча. Пылтырғы чылдағызынаң тиңнезе, 132 муң азыра тоннаа кӧп тас кӧмір чир ӱстӱне сығарған. Істеніс тее тӱзімі кӧрілген синдегізікең илееде кӧдіре.

Че уламох улуг чидіглерге пастағы участоктың тағчылары читкеннер: олар 25 сентябрьдох ікі чыл чахынна сыдан салғаннар. В. В. Разуваев, Г. В. Каточников, Г. С. Колыванов устапчатхан бригадалар, тізең, аның алнындох ікі чыл чахнин толдыр салғаннар.

Сағам тиксі шахтада чыл планын паза алған обязательствоны маңнаныстыг толдырар ӱчӱн марығлас кӱнінең кӱнге алғыпча.

«Ким» шахта

«Ким» шахта «Красноярскуголь» пірігісте ің килкімнернің пірсі поладыр. Чыл сай коллектив тӱзімніг тоғынча. Пӱӱл дее, пайрамныг чылда мындағы тағчылар тиксі пірігістегі хара тас хасчатхан предприятиелер аразында төреміл алнында парчатханнарның санында полдылар. Илбек Октябрьның 70 чылына пайрамны коллектив план азыра 78 муң тонна тас кӧмір пилетеп удурлаан.

Тиксі предприятиенің коллективіне мындаг чидіглерге чидерге Сергей Григорьевич Касьянов устапчатхан участоктың тағчылары улуг хозым иткеннер. Олар пӱӱнгі кӱнде чылға алған обязательствоны толдырарына чағыннап парғаннар. Че алынча бригадалар, ол санда Валентин Николаевич Рогов паза Георгий Иванович Поспелов устапчатхан бригадалар, пу чағынхы кӱннерде чыл планын толдыр саларлар.

«Харатас» азых разрез

«Харатас» азых разрезтің чӧптіг коллективі тӱгенҷі чылларда пістің областьта сыбыра алнында парчатхан предприятиелернің санында полдыр, социализм кибірліг марығласта Харатас городта, тиксі областьта хаған даа чиңісчілер санында таныхталча. Пӱӱл дее коллектив тың махтағлыг істенче. Танызыңар тағчыларның тоғызынаң. Он ай аразында кӧрілген планға хоза 206 муң 300 тонна хара тас чон хонинна пирібісkеннер. Ол, пылтырғы чылның пуох тузынаң тиңнестірзе, 93 муң тоннаа кӧп. Істеніс тӱзімін кӧдірер чахыг ідӧк илееде азыра толдырылған.

Разрезтегі хайзы-пірсі істеніс коллективтері сағам пазағы чыл санына кире істенчелер. Андағларның пірсі хара тас арығлаңаң фабриканың коллективі полча. Ол 27 сентябрьдох пу чыл чахмин толдыр салған. Сағам анын план азыра сығарған хара тасы 200 муң тонна ас парған. Хандыра кӧзідім. Фабриканың тоғынчылары чыл тоозылғанча ам даа онар муң тонна тас кӧмір арығлап сапарға сӧс пирчелер.

«Ызыхтағы» азых разрез

Ызыхтағы азых разрезтің тағчылары пӱӱлгі чылда 1 миллион 610 муң тонна хара тас хас саларға постарының алнында пӧгін турғысхан полғаннар. Мындағы матырлар пирген сӧске сынчыхтар. Он ай аразында алыптар 1 миллион 401 муң тонна азыра кӧмір пилетиріне читкеннер, ол саннаң 116 муң тонна кӧрілген чахыг азыра.

Пӱӱнгі кӱнде чыл планын паза алған обязательствоны азынада толдырар ӱчӱн социализм кибірліг марығлас хыызында парча. Аннаңар разрезтің коллективі пу чылға алған обязательствозын маңнаныстыг толдыр саларына ізенерге кирек.

ШИРАДАҢ ХАБАРЛАР

ИТ ПЛАННАҢ АЗЫРА

«Тойым» совхозтың малчылары амғы пис чылдығының ікінчі чылына алған чахыгларын маңнаныстыг толдыр парчалар. Хазнаа ит садар чыл планын азынада толдырыбыстылар, планнаң азыра 320 центер ит пирібістілер.

АС-ТАМАХ

«Целиннай» совхозта, мал симірте азырап, ай сай чахсы кӧзідімнерге читчелер Виктор Яковлевич Тимофеев, Мария Васильевна паза Петр Николаевич Некрасовтар. Уламох чахсы тоғыныбысханнар октябрь айда: полған на малның кӧдірімін суткада 1225 граммға хозып одырғаннар, планда кӧрілгенінең ікі хати кӧп. Пу чидіг малларны чахсы азырааны паза хайраллап кӧргені сылтаанда тудылған.

ХОЗА АЛЫЛАР

Ідӧк маңат кӧзідімнерге читчелер дояркалар. Иртken айда Ольга Цыбульская сӱт саар планын 157 процентке толдырыбысхан. Олох чіли чапчаң тудынчалар Галина Балгазина паза Нина Абдина.

КПСС ЦК-зының малчыларға Айланысын ӱэӱріп алып, совхоз істенчілері пӱӱлгі хыстағны тимніг иртірерге паза хоза продукция аларға сӧс пиргеннер, сӧстеріне турыстыра істен парчалар.

ХУЗУХ АРТЫХ ИДІЛГЕН

Ширадағы промхоз коллективі чылға кӧрілген планнарын прай кӧрімнерче азынада толдыр салды. Кӧзідімге алза, тайға хузуғын на 328 центнер пилетеп алған, планда кӧрілгенінең 78 центнерге артых.

Хузух пилетірінде чахсы тоғынғаннар Геннадий Иванович Пашинов, Степан Ефимович Тараканов, Анатолий Васильевич Кочнев паза даа пасхалары. Оларның полғаны ла промхозха 800 килограмм хузух ит пирген.

П. ТИХОНОВ.

Хызыл Катаморның хыяллары

Олар соох кӱннерде ілезіне сыхханнар

Ноябрьның халғанчы кӱннерінде турыбысхан соохтар хысхаа хайди тымненгенібісті хатығ сыныхтап парчалар. Андаг тығырама соох кӱннернің пірсінде піс партияның Пиндегі райкомының хачызы Анатолий Афанасьевич Кайлачаковнаң хада Хызыл Катаморзар килгебіс. Пістің пӧгінібіс — район газетазы сығарған критикалығ статьяның сынын сыныхтабызары.

— Сынап орта пасхан ползалар, — теен полған ол чоламы, — КПСС райкомының бюрозында пыролығларны нандырыға тартарбыс.

Ің пурун школа полған туразар кірчебіс. Ноға — «полған»? А мында ӱгренҷілернің істері дее чоғыл: турада соох полып, ӱгретчілер олғаннарны амды пӧлiктің конторазында ӱгретчілер. Андаг чарадығ алтыр пӧлік устағчызы Михаил Васильевич Скоропад.

— Ікінчі кӱнін мында ӱгредіг апарчабыс, — теен ӱгретчі Людмила Матвеевна Сотникова. — А аның алнында пірееде школада, пірееде чуртымда ӱгредерге килискен. Пӱӱн иртензер, тізең, турамдағы пестің плитазы, чарылып, пес істінзер тӱс парған. Парта-столларны, чардыларны, ӱгредіге кирек пасха даа нимелерні аар-пеер тазырға ла маңнанминчатхабыс.

Амды класс полчатхан орында мында чығыг арах пілдірче, че мында даа ікінчі рамазын турғызары киректелче. Хозе лампочка толған салзалар, артых полбасчығох: сала пӱрӱңкі көрінче.

Школа полчатхан турадох клуб полча. Кино ла көзідерінең тоғыстарын тохтадарға килісче мындағыларға амды.

— Пасха даа тоғыстар иртіперҷікпіс мында, — чоохтапча клуб устағчызы Алла Алексеевна Козеяткина. — Піс мында чинс тимнирге, киназах палғырға көніктірҷең крукжоктар азып алған полғабыс. Аэробикаа даа чӧрҷең кізілер табылғаннар. Че ссохта кем чӧрер пеер? Киноға даа кізілер чадап чыылысчалар. Уғаа ла чахсы кино полза, килчелер. Аннаңар планыбыс таа толбинча.

Сынап таа мында тасхарғызыкаң сала ла чылығ.

— Хайдаг ниме ит саларға кирек, мында чылығ полар ӱчӱн? — мындаг сурығнаң айланғабыс піс мында орта пол парған совхозтың ӧӧн энергетигі Владимир Павлович Лыткинге.

— Мында регистрлерні алғыдарға, ізіг сүг пирерін чахсыландырыбызарға кирек, — нандырған ол. — Піс, мында чӧріп, прай кӧріп алдыбыс. Энергетиктерге мында итчең тоғыс ӱс-тӧрт кӱннең артпас. Пӱдірігчілерге дее мында олох синче тус кирек прай нимені оңдайлап саларға.

Андағох соох полған магазинде.

— Харын даа іҷем мында ырах неместе чуртапча, — чоохтаан садығчы Татьяна Николаевна Филиппова. — Аннаңар чылынарға андар чӱгӱр пар килчем. Че, магазин чабызып, іҷемзер парзамох, чуртапчылар хоптап сыхчалар. Калорифер турғызарға молчаан полғаннар, че, кӧрчезер, ідӧк ле халтыразарға килісче.

Андаг оңдайларда ағырығлар саны илееде полар тіп сағынылча. Че мындағы имнег пунктында кізіні, имнебин, улам на тоорт саларға чарир: ідӧк соох мында.

— Мин мында пӱӱл апрель айдаң сығара тоғынчам, — теен полған аның устағчызы Татьяна Геннадьевна Кузьмина. — Пеер килгендӧк, совхоз директоры Иван Иванович Коляев неделя аразында тыхтаг ідібізерге молчаан. Че ол сӧстерін ундут салған одыр. Кичее ле (а піс анда 26 ноябрьда полғабыс) хай пірее нимелер тыхтап салғаннар.

Татьяна Геннадьевна, кізілерні имнеп, олох туста мында пес одынҷаң кізі полча. Санитарка тоғыл пу пунктта. Одынарҷых таа чахсы иде, сынап хара тасты читкіче ағылған ползалар. Піс анда полған туста ол чох полған. Одың даа тоғыл. Имнег пункты хырында иргі столбалар чатхлапчатханнар, оларны одыңа тарт пиртірлер. Имҷінең хада чуртапчатхан ідӧк чиит ӱгретчі Елена Витальевна Гераськина оларны пиланаң игечең одырлар.

Іди сурығны турғысханыбыста, ферма устағчызы пастағызында одыңны аал Советді пилетирге кирек тіп сылтанча. Че андаг сылтаг килістіре полбинчатханын сизініп, минің бензопила чығыл тіп ехтанча. Пасха даа көрген читпестерге ол нандырығ тааплача. Позының мында пір дее пырозы чох одыр.

Мындаг даа сурығны алып алаңар. Имҷі мында транспорт киреснең уғаа хомай тіп таныхтаан. Аға мыннаң район кінінзер ағырығ кізіні ызарға кирек пол парған. М. В. Скоропадсар машина сурып айланғанда, анзы ораи тіп нандыр пиртір: разнарядка тоозыл парған, прай машиналар ызыл парғаннар. Харын даа Пиидең табырах полызыг пирҷең машинианы ыза гиргеннер.

Оланай даа мыннаң парын алчаа сидік. Пеер пір ле автобус килче Ағбаннаң. Пеер ол 4 час иирзер ле килче, тӱрчедеңӧк нандыра айланыбысча. Анча орайда Пиизер парарға пірдеезі тідінмес кирек, сурииңны даа пӧк полбассың, а нандыра килердеңер сағынма даа: паза автобус андар парбинча, а Саяногорсксар парчатхан автобусмындағыларны албинча. Ол, тізең, пу аалдаң ырах неместе аар-пеер ӱс хати ирте.

— Пу сурығны хайди даа пӧк саларбыс, — ізендірген А. А. Кайлачаков. — Саяногорсктаң Пиизер парчатхан пір автобусты хайди даа пеер кирдірербіс, нандыра парчатханның пірсі ідӧк пеер кір турар.

Партия райкомының хачызы сӧзін толдырар тіп ізеніс пар. Че толдырарлар ни «Сабинка» совхозтың устағчылары постарының сӧстерін? Ікінчілестір. Сынап имнег туразын тыхтирдаңар сурығны пӧк саларға оларға чарым чыл читпеен полза, амды чылығны пирер сурығ олох син пӧгілер тіп сағынылча. Алай олар, малны пӱӱл хазых хыстат парыбызарға хыйғынаң тиксі областьча айланып, інек-хойлардаңар ла сағысырапчалар? Мал ла тоқмазын, а кізі хайтпас, пілінізі пар ноза аның, сыдазар. Хызыл Катамордағы киректер анзына киречі полчалар. Че партия райкомы, райсоветтің толдырыг комитеді совхоз пастыхтарын пасха оңдайнаң сағындыртарлар, неке. Иң пурун кізі хайығда ползын.

О. ШУЛБАЕВ, пістің хабарҷы.

5 ДЕКАБРЬДА—ОБЛСОВЕТ СЕССИЯЗЫ

Чон депутаттарының область Соведінің толдырыг комитеді чон депутаттарының Хакас автоном облазындағы Соведінің депутаттарына 5 декабрьда 1987 чылда Советтер туразының чылығлар залында 10 час иртен чон депутаттарының областьтағы онынчызын ызыртырған Соведінің ӱзінчі сессиязы ызыртырлча тіп искірче.

Сессияда мындаг сурығлар ӱзӱрілер: область экономиказы паза хоның тилир 1988 чыл планынаңар паза 1987 чылның планы хайди толдырылчатханынаңар;

— 1988 чылға область бюджединеңер паза 1986 чыл бюджеді хайди толғанынаңар.

— Хакас автоном облазында чуртапчатхан полған на семьяға ікі муң чылға читіре квартира алай ба алынча тура пиреріне чидер программадаңар.

4 декабрьда 1987 чылда:

— 15.00 частаң 15.30 часха читіре облсовет исполкомының управленнелерінің устағчылары паза пастыхтары депутаттарнаң тоғазарлар;

15.30 частаң 17.00 часха читіре чон депутаттарының область Соведінің тӧреміл тоғынадырған комиссияларының чыылғы иртер.

5 декабрьда 1987 чылда 9 частаң 10 часха читіре партийнай группалар чыылғы иртер.

КПСС обкомының пленумына удур

ПӦГІЛБИНЧЕТКЕН СУРЫҒЛАР

СОРЫҒДАҒЫ молибден сығарчатхан комбинат позының алғым хаалаан хырых чылдардең сығара пастапча. Пӱӱн ол пістің Чир-суубыстағы молибден сығарчатхан комбинаттарның иң улуғларының пірсі полча. Городта ол иң улуг паза бӧн предприятие полча. Город ӧңненізі комбинаттың мәңнекыстығ тоғызының салтарында.

Ирткен чылларда городта көп хадыл туралер пӱдіріл парғаннар. Чуртаҷуларның киреесінізіне кирек-чарах туралар пӱдірілген полғаннар. Городтың погдархазы полчалар Культура паза спорт туралары, школа, больница.

Че чуртас алнызар хаалапча, город чуртаҷуларының саны ӧс парған. Чонның киреесінізі кӱнің сай ӧсче. Киҷеегі чӧпче тураларда, магазиннерде пӱӱн тар полыбысты. Ирткен пис чыллығның салтарлары чон киреесіністерінә теҷмин ирт парғаннар. Ирткен чылларда харах ойнатчаң сілігі туралар пӱӱн, нагычалабын, мӧҷіс турчалар.

Чон депутаттарының городтағы Советінің толдырыг комитеді, пӱӱнгі алызығларны сизінмиң, чон киреесінізі сурығларын кӧдірбинче. Городха кірчеткен предприятиелер экономика паза социальнай планнарын тӧстепчеткен туста, ол-пу киреккө кіріспин, тастыхти тур халған. Аның ӱчӱн молибден комбинадының устаг-пастыхтары он ікінҷі пис чыллығның капитальнай пӱдіріг планында чуртаҷың туралар паза соцкультбыт пӱдіреріне хәйыг салбаннар. Пис чыллыға кӧрілген 65 млн. 100 муң салковайдаң пу киреккө мында 7 млн. 200 муң на салковай позыдарға чаратханнар, ол — 11 ле процент. Пу сан областьтинаң хай-хай асхынах.

АНЫҢ ДАА ӱчӱн тӱгәнҷі чылларда городта пӱдіріг кирее уян парча. Чуртаҷың туралар мында чидіспинче. Пӱӱн 785 кізі тура аларға пазын салған. Ол сәңда толдырыг комитедінде — 110 кізі. Ол чаа араласчылары паза кинектері, ағырыг кізілер паза олаңай тынага сыххан улус.

Молибден комбинадының полызыг хозяйствозында чуртаҷың туралардың ӧңдайы улам ас. Нинче пар туралардың чарымында пӱӱн чуртаҷаа чоғыл. Тура тыхтаҷың кібір тутпинчалар. Ирткен пис чыллығда мында ікі ле тура пӱдірілген.

Городта силикаттаң кірпис итчең завод пӱтчеткөнде, город Советінің толдырыг комитеді позының сӧзін ал полбин халған. Аның ӱчӱн завод чон киреесінізін толдырар ӧңдай чох пӱт парған. Мында чуртаҷың тура, олғаннар садиғі паза аннаң даа пасха кирек-чарах туралар чоғыл. Тиктең нимес мында тоғынҷылар саны чидіспинче. Тоғыс таа кирее іскер чылбинча. Завод чылдаң чылға хазына планын толдыр полбинча.

Пӱдіріг управлениезінің тоғынҷылары ідӧк постарының киреен айныт полбинчалар. Мында тоғынҷыларға тоғыс соонаң тынаның алҷаң чир чоғыл. Быт паза аннаң даа пасха киреесіністерін толдырҷан сағыс тутпинчалар. Пастыхтар пӱдіріг управлениезінің күзінең городта пір дее ниме пӱдірбинчелер, город киреесінізіне хол сугыспинчалар. Городтағы пасха даа организациялар, предприятиелер паза учреждениелер пу киреккө хәйбинчалар.

Чон депутаттарының город Советі КПСС ЦК-зының, СССР-ның Ӧӧркі Совет Президиумының паза СССР-ның Министрлер Советінің «Чон депутаттары Советтеріне киреен мыннаң мындар кӧзідерінең пір паза партияның XXVII съезді чарадии хоостыра социальнай сурығларны паз экономиканы тилідерінеңер» чарадинаң хомай тузаланча Город Советінің толдырыг комитеді предприятиелерніҥ, организациялардың паза учреждениелердің социальнай сурығлар паза экономика киреенде кіні полбинча. Устаг-пастыхтарны город киреене уян тартча. Городтағы пӱдіріг тоғыстарда оларның нандырғылыг киреен тыятпинча. Аның даа ӱчӱн Сорығда КПСС ЦК-зының 6 январьда 1987 чылда алған «Істенҷілернің халых паза быт ондайларын чахсыландырарында КПСС-тың Хызылчардағы крайкомының тоғызынаңар» чарадии чуртасха кірбин халған.

ГОРОДТА Быт туразы чоғыл. Чон киреесінізін толдырчатхан мастерскойлар, ательелер пасха-пасха орынларда. Анзы кізее тың на ӧңдайлығ нимес. Сас хырыхтырар ӱчӱн, городтың пір сарына пареарға кирек, а сомға суурынарға хынзаң, аннаң сыңа тискер пареарға килісче. Кип-азах тікчең ательелерде кирек материаллар чоғыл, мастерскойларда радио паза телевизор тыхтаҷың хос частьтар чидіспинчелер. Тыхтадарга пирілген нимелер, тыхталбин, ӱр тур салчалар. Мында тарғынах, кірліг, ізік наахтары сайах турчалар. Сӱт сатчаң магазиннерде андағох кірліг, тар, харасхы. Ир кізілер сазын хырыхчаң чирде соох, зәң.

Тиктең нимес, городта чон киреесінізін толдырар план толбинча. Сағам мында пір кізее чылда 14 салковай 31 ахча чон киреесінізі толдырылча. Анзы пылтырғызынаң асхынах. Район паза область синінең тиңнестірзең, ікі артинаң хәти асхынах.

Садың кирее мында ідӧк чазыг парча. Магазиннер, складтар чидіспинчелер. Садығчылар саны асхынах, Кирек-чарах тамах тузында садылбин халча. Чир тамаа чыл ибіре чидіспинче. Итті, сӱтті кӧрбинчелер. Ээзінің малын ӧскірер сағыс тутпинчалар, чир тамаа паза сад ӧскірҷең кооперативтер тӧстелбинчелер.

Комбинаттың полызыг хозяйствозы позының тоғызын уян алғытча, Пір інектең мында 2100 ле килограмм сӱт саапчалар. Ит ідӧк асхынах анылча. Чылда пір кізее мында 4,5 кг. ла ит алылча. Таараан астарның сығызы уян, чир тамағы чыл сай сыхпин халҷа. Интенсивнай технология киреен полызыг хозяйствоның устаг-пастыхтары тоғысха кирбинчелер.

Ағбан пилтіріндегі РАПО даа полызыг пирбинче, мал хадарар паза ас таарир чирлерін алғытпинча. Чон депутаттарының райондағы Советінің толдырыг комитеді, пу киректең тастыхти турбин, позының хайиин айландырҷаң полза, чехсы поларҷых.

ШКОЛА кирее мында анна ҷох уян. Пастағы номер ертымах школада, 975 олған орнына, пӱӱн 1575 олған ӱгренче. Угредіг ӱс сменаңаҷ парча. Пір класста олғаннарның саны улуг, аның ӱчӱн ӱгретчілер полған на ӱгренҷінең алыңа тоғыс апар полбинчалар. Оларның пілістерін паза хылыхтарын іле сығар полбинчалар, сағызын, тилізін оңнабинчалар. Городтағы ікінҷі школада олғаннарның саны ідӧк көп. Наа школа пӱдірілер тіп чоох хаҷаннаң парча, че пӱдіріг пасталбинча. План хоостыра наа школа 1989 чылда тоғынып пастир. Піди хайында, ол тузында пӱт полбин халар осхас.

Школалардаңер чоох аларғалда, чииттер школазының тоғызынаңар тақыхтырым килче. Пу школа ноға-да ікінҷі чылын тоғынминча. Молибден комбинедындағы тоғысчыларның ӧраазында 29 часха теерее 400 азыра чиит оол-хыс ортымах ӱгредіп чох тоғынча. Че комбинаттың устаг-пастыхтары, комсомол комитеді оларны ӱгредерге хәраспинчалар. Школа орнына мында консультпункт асханнар, че андар даа 62 ле кізі пазын салған. Ол санаң 18 ле кізі ӱгренерге чӧрче, Анзы чоохтаҷаа чох асхынах.

Пар мында пионерлер лагеры 140 орынға. Чыл сай мында 400 азыра олған тыянча. Че олғаннарның саны улуг полып, полған на ӱгренҷі мында тынан полбинча. Лагерьні 600 орынға алғыдарға кирек. Че кем алғыдар, кемге кирек ол? Город Советінің толдырыг комитеді пу сурыға нандырыг пир полбинча. Сағам пионер лагерьінде мылча, медпункт чоғыл, кип-азах чуҷаң орын чоғылох, складтар паза аннаң даа пасха кирек-чарах орыннар көрілбеннер.

Тоғынҷыларның пілізін кӧдірҷең курстар ідӧк ле хомай тоғынчалар. Көрілген план мында толбинча, техническай паза ӧнетін курстарға кізі ас чӧрче.

ГОРОД Советінің толдырыг комитеді позының тоғызын чабыс сиңде апарча. Аның кнезі Василий Александрович Глухов, Алылған чарадығларын сыныхтабин, ундут салча. Ниме зе, пазох хәтап алча. Іди чон киреесінізі товарларны мыннаң мындәр көп сығар турарға тіп, толдырыг комитеді ӱс хати чарадыг алған. Че ол чарадығларның тузазы чох полған. Пӱӱн чоңа кирек нимелер асхынах сығарылчалар. Пір салковай тӧлег ахчазының фондына мында 1,8 ахча сығарылча, Пу көзідім районнинаң алай областьтинаң хайхай асхынах.

Город Советінің толдырыг комитеді депутаттарның тоғызынаң устабинча, оларны киреккө коніктірбинче. Депутат группалары, тӧреміл комиссиялар майың тоғынчалар. Сыныхтаг тоғызына хайбинчалар.

Город чазир тоғыстарға чон кӱзін уян тартчалар. Ағас ӧскірер кирек мында чылдаң чылға чазыг парча. Одыртхан ағастар, тузында суғлалбин, туруп парчалар, халғанын мал чіп салча. Чуртаҷың туралар хырында олғаннар площадкаларын ондайлабинчалар. Разрезтең сыххан хая-тастар, пӧзік тар полып, город ибіре урыл парғаннар, Оларның ӱстӱне хара тобырах урылбинча, ағас одыртылбинча.

Чон депутаттарының Сорығдағы Советінің алнында улуг пӧгінңер турчалар. Оларны толдырыбызар ӱчӱн, полған на депутаттың кӱзі, оларның сағысыразы паза тыс пілбес хайынызы кирек.

М. КОКОВ,
область Советінің толдырыг комитедінің инструкторы.

Рис «ордызының» ээзі

Ана ідн аарлап адапчалар «Красноармейскай» госплемзавод директорын Алексей Исаевич Маистренконы. Кубаньдағы пу племзавод азахтаң тӱс парған ӱс совхозты паза пір колхозты піріктіріп тӧстелген. Алексей Исаевич анынаң 1956 чылдаң пеер устапча. Кӧдіртеріне чит парған інегестер, хамыснаң чапхан хырлыг чабалғынаң баракторлар, холнаң на тоғын полар 20-лер сотых кічінчек ле рис ӧскірҷең хыралар. Ана андаг полған племзавод отыс чыл мынын алнында. Аны кӧдіргә угаа аар полған. Че Алексей Исаевичке пай опыды, кресен кізінің сӱмезі, молат оскас пӱгӱлбес пик хылын полысханнар.

Тӱрчедең хоныхты хайзы оңдайнаң азахха тургызары іле пілдірібіскен: чахсы чоллар салары, наукаа чӧленері, істенер ондайларны чахсыландырары. Мында пастағызын на рис хыраларында механизированнай звено тоғынып пастаан. Звенодағылар чахсы урожай алзалар, сах ідӧк чахсы ахча тоғынып алчалар. Ана ол оңдай хоныхты азахха тургызарға полысхан, «Красноармейскай» племзаводтағылар гектардаң 60-ар центнер рис алып пастааннар. Андаг урожайдаңар аның алнында тӱзебеҷеңнер дее. Че андаг чидіг сах андох килбеен. Пастап гектардаң 55-ер центнер рис алғаннар. Аның ӱчӱн Алексей Исаевичке Соцналхзм Істенізінің Матыры ат пирілген. Рис ӧскірҷең илееде кӧп устагга правительство сыйыхтары пирілген. Госплемзавод опыдынаҷар чылның сай хабарландыр СССР-ның Чон Хонин Чидіглерінің Выставказы.

Мында рис ӧскірҷеңнерінің опыдына ӱгренҷең крайдағы школа тӧстелген. Аны хормачыланып «Рис академиязы» тіп адидырлар. Ол школада муңар кізілер ӱгренгеннер. Сағам странаның рис ӧскірҷең ӧӧн ордызына килген аалчылар хайхидырлар. 1987 чылдағы чидіглерін рис ӧскірҷеңнер Ілбек Октябрьдағы Социалистическай Революцияның 70 чылына чарыдып, амғы пис чыллығның ікі чыл планына сыдан салғаннар. Госплемзавод ристең пасха хазнаа ит, сӱт, тӱк көп сададыр. Че рис — ис-пай аныҷаң ӧӧн ниме.

Хыра сапарынаң паза мал ӧскірерімең пір тӧң мында палых ӧскірчелер. Племзаводтағылырға постарының палығы садарға даа, чинирге дее читче.

СОМДА: А. Мастренко постары ӧскірген палыхтарны аалчыларға кӧзітче.

Сомға В. Кожевников сууран.
Сомны ТАСС ыстан.

АДАП ЧӦРЕҢЕР ААРЛАСНАҢ...

Пастағчызы полары сидік хәчан даа. Аалда пастағы коммунист. Колхозтың пастағы кнезі. Ол колхозты тӧстеннердең пастағыох кізі. Тиксі пастағы...

Ам олар чоғыллар, хонинбысты ондайлир киректе пастағылар санында полғаннар. Ана олар, революцияда махтағлыг араласханнар, наа хоных ӱчӱн күрезігнең устаннар, сағам чох таа ползалар. оларның киректері, оларның аттары чон сағызында хастаҷаңға даа халғаннар. Хаҷан даа улуг аарласнаң адидыр чон оларны, пастағыларны.

Хаҷан даа ундутпастар Монастырлар аалындағылар Ефим Васильевич Арчелковты, пастағы коммунисті, пастағы кнесті.

...Аар, оңарылары сидік тус полған ол. Революция кидеркі аал-городтарда хызыл флаггар кӧдірібіскен, наа хоныхха чол кӧзіт пирген. Мында ла, революция кінінең ырааххы чирде, 1917 чылда пір ниме дее алысхалах полған. Ол туста Ефим он тӧртін не толдырған. Пис харындас-пиче халғаннар олар пабаларынаң. Ынаг, удур-тӧдір ааралас пілчеткен харындасниҷелер. Кӱс-піліс читкенни полысчалар слар іҷеләріне. Прайзы даа чалда тоғынчалар, аал пайларында, пик чурттыларда. Тоғыс сидік. Че ӧсчелер пулар хазых паза сыырах. Испессің оларда сыыт-ӧзелісті. Тыңнар. Харасхатгар. Харындастарның харасхатарынаңар чоох тарапча. Читче ол чоох паска даа ааллаға. Арса, аннаңар хынып чаллапчалар Ефимні. Улуг Имыш тіп деревнядағы орыс чуртаҷың мал көрерге. мал хадарарға алча. Ана анда танызып алған Ефим ызыға ыстырған ӱгретчінең. Че олған-узах ӱгретпеен ол — малох хедерған. Ана ол аллығ чӱректіг кізі хакас оолахты пічікке ӱгрет сыхча. Ана книгаларға чаптандырча, книганы аврирына, оңарыларына ӱгретче, кӧніктірче. Книгапары, тізең, ӱгретчінің хайдар хынығлар, азырылары сидік. Ибізер дее ол книгаларның хайзын ағылҷаң Ефим, хығырҷаң ибдегілеріне орыс тілінең, орыс сӧстерінең пасхан нимелерні. Анаң чарыда чоохтап пирер хығырғанға хоза.

Арчелков пала книга хығырчатханынаңар чоох аалҷа тарапча. Хайзы хайхасча (көр син аны!), пасхазы тыртыстанча (адыр, тохта!), ӱзінҷізі хол сабысча (полчатсын ар!). Че тыртыстанғаннар хол саппаанар: Ефимнің іҷезін Анна Игнатьевнаны чандап салғаннар: тохтатсын палаң книгаларынаң чон алахтырарға. Сизіндірче іҷезі оолғын, че хайбин салған анзы. Анаң, хайбааны ӱчӱн, кӧк пар иде сохтыр салған тыртыстанғанарға.

Мының соонаң аалдаң кӧзібізер сағыс төрібіскен. 1922 чылда кӧсчелер Арчелковтар пеер, Монастырлар аалынзер. Анҷаға Ефим постаң сол полыбысча. Хоныхта ниме полчатханын чахсы пілілп пастапча. А пічік пілгені, тізең, ағаа көп сурығларны орта оңарыларға полысча. Ол чоннаң чоохтасча. Аның сӧзін аалдағылар кічеп исчелер (пічікчіл ноза!). А прай аалда сала-пула хығыр пілчеткеннердең таң ікі, таң ӱс кізі полчыс па ол туста. Ана ноға аал чуртаҷылары тың тартылҷаңнар пічік пілчеткеннерге, харасхы турадаң чарых кӧзенексер ле чіли. А Ефим хынҷаң пілген-хығырған нимедеңер хабарлап гирерге, оланаң ла сңарылыстығ сӧстернең прай чоохтап пирерге. А чоохтир ниме көп полған. Кӱн сай, теедег, хозылҷаң.

1924 чылда Арчелков коммунист полыбысча. Мынзы уламох чонны тартча аныңгар. Че, пілдістіг, прайзын нимес. Хәйзы хырт көрче, пай чурттыглар. Андаглар 1929 чылға читіре чон кӱзінең тузаланҷаңнар, кізі чалачаңнар.

1930 чылда Ефим, партия ыхиин толдырып, пастағы колхоз тӧстеп пастапча. Ол туска хоңчыс Пора чулда коммуна тоғынчатхан. Анын хонинн хоңчыс ааллардағы чон оңарылып-чарадып пастаан. Че колхоз чи нимезі полды? Арчелков паза пасхалары даа чарыда чоохтирға кӱстенчелер. Че удаа көп нимені постары даа ӧтіре пілбинібісчелер. Хысхаҷахти чоохтаза, колхоз тӧстелче паза ағаа хайдар ӧкер, мин хыйғылыг даа ат пирілген тиирҷікпін — «Чарых хоных». Андар аалдағы 36 семьяның читізі кірче. Кемнер полғаннар олар, пастағы колхозниктер? Гавриил Татаров, Гавриил Поросенов, Максим Тортуков, Петр Додонков, пасхалары даа. Сидік, тың сидік киліскен пуларға, пастағы колхозниктерге. Таараан нимелері сыхпин парча, хадарған мал ӧл парча. Аалҷа, тізең, чоох сӧлінче: көрінер, көрікер коммунисттерніҥ эстафетаны тыңнаған. Ілбек Ада чаз чылларынаң пасха чылларда ол төреен аалынаң пасха чирде чуртабаан. Нишанбай Ілбек Октябрьның чазыды. Кишлакта аннаң улуг семьялығ кізі чоғыл. Пу ирепчінің 10 пала, палаларының палалары, тізең, 64. Ташкентте АПН хабарҷызы Владимир Мижирицкийнең чоохтазып, улуг частыг хлопок ӧскірҷең ус ирткен чуртазын сағысха кирче паза оскен-төреен чіріндегі пӱӱнгі алызығлардаңар чоохтапча.

— Мин кічігда Ниязбаш хайдаг полғанын чахсы оңнапсам. Кізілер тойнаң чағылғач алачығастарда чуртаглаҷаңнар. Хысхызын улицалар палчахха, чайғызын, тізең, тозынға патып парҷаннар. Имчілерденер дее, ӱгретчілерденер дее мында пірдееэі испеен полған.

Прай Ниязбашта 2—3 ле кізі пічік пілҷең. Пабам хлопок ӧскірҷеңнер төлі полған. Чир пирген ӱчӱн, чир ээзіне ӧскіріп алған хлопогының чарымызын, теедег, пир салҷан. Халғаны семья азырирга даа читпеҷең. Ам чи, көрінердек, хайдаг пол парған Ниязбаш пӱӱн. Кишлакта 6 ортымах школа, оларда пис муң пала ӱгренче. Пістің больницабыс, поликлиникалар, олғаннарның 4 садыҷаа парлар. Аалдағылар туралырында городтардағылар квартираларындағыох осхас газ, чылыг суг, пір сосһең, парчан ниме пар. Пӱӱнгі ниязбаштағылар прай ӱгредігліг кізілер. Алып ала чар минің палаларымны: улуг болғым Иргаш ӱгретчілер тимнеҷең институт тоосхан, Гулям, тізең, физик паза математик, Маннон — француз тілінің ӱгретчізі, Фапхал — инженер-электроник, Хурбуви — зоотехник.

Пістің колхоз 1929 чылда тӧстелген. Пӱӱн ол областьта ың пай колхозтарның пірсі Чылның сай колхоз 7 миллисен артинаң салковай парыс ахчазы анылча. Парыс ахчазына көп ниме пӱдіріп алчабыс. Пістің прай чоллар паза тротуарлар асфальтнаң чабыл парғаннар. Аалға газ кирілген, телефоннар станциясы пар. Піс рис, кенаф, чир тамахтары ӧскірчебіс.

Тынаға сығар алнында илееде чыллар изере хлопок ӧскірҷеңнер бригадазынаң устаам. Піс ӧскірген хлопок чахсы сыхчаң, аннаңар ахча даа чахсы тапчаңмыс. Че халғаңы 10—15 чылның аразында хлопок ӧскірер киректе игір ҷол ээзінер тартыныс, харах чазырыс, алахтырыс ээіп пастааннар. Мағаа за, хара кінгідең хлопок ӧскіріп айғасхаң кізее, андаг ниме көрерге аар полҷаң. Устаг-пастага іскеркізі чох толғалчыхтар турып алып, оланаң колхозниктер кӱзіне пайып турз гарғаннар.

Кум-кума, туған-туусхан, ахча сугыс хоостыра чыргал көрер кибірлер ӧңненгеннер чой саннарны, хоол көзідімнерні сӱрісченнер, читпеен киділер дее ӱчӱн сыйыхтатчаңнар.

Полған на страна историязында андаг пір орында технаыс чыллары поладыр, неке.

Амды за странада улуг алызығлар пасталыбыстылар. Пістің республикада прай сынғых кізілер ол алызығларға изен-хәзых полыңар тіпчелер. Ам киректерні, ол санда хлопок ӧскірерін, сын оңдайнаң тилідіп пастапчалар. Хлопок ерығлаҷаң промышленностың, колхозтарның, совхозтарның, чох таа нимені хоза пазып, пір холлар ээзіне тартып, пастыхның тіп, постары пайып, пыро иткен илееде устагчы чарғаа пирілді.

Ам пістің прай бригадирлерні кресеннер чыылиында тапханнар. Устагчыларны критикаа тартарға паза постарының сын праволарына турызарға ам пірдееэі чалтаммінча. Хлопок ӧскірҷеңнер аразында семья подряды алғым тарапча. Ам кізілер пілчелер: олар тоғынып алған ахча сӱмеліглер ізебіне кір парбас.

Пӱӱл чут-хастыг кӱскӱ пол парир. Хлопок чыырына андаг кӱннер харыг полчалар. Аннаңар пылтырғы чылдағыдаң асхынах орында хлопок чыыл парды. Че кізілер пілчелер: пӱӱл хоза пазылған чаҷындағы ла нимес, че сын тонналар чыыл парған.

Пістің прай ла чахсы тізе, тайма полар. Ам даа алызығларға уғаа көп кізі тоғырланча. Сырец хлопокты чыырына кирек ізестіг механизмнер сурии ам даа пӧгілбеен. Ноо ниме паза хайди идерін көзіділ, ам даа ӧбртін приказтар уғаа көп кил турча. Аалдағыларға кирек ниме-ноолар пир турарын, медицина, ибдегі хоныхха полызарын чахсыландырары кізілерні ам даа изі чохтандырчалар.

Алызығларны революционнай алызығлар тіп орта адапчалар. Че ам прайзыбысса, тӧдір саңнамин, алнызар хаалирға кирек. Чуртас сынап таа наа ондайнаң пararына киртінерге хынчалар кізілер.

[АПН].

МАРЫҒЛАСТЫҢ ПАЙ ОҢДАЙЛАРЫ

Аймах чылығлар ла минӧк осхас тоғыстағы улуснаң тоғасса, піреведе истедірбін: пӱӱн марығластың кӱзі тоозылыбысты, ам ол чораа ла осхас ниме, ойнаҷах ойнаан чіли, пастыхтарға марығлас іди-піди пәрір тіп пічіктер ысчабыс, харах ла нуун..

Арығли даа таңнастығ чоох. Ачырғастығ даа чоох. Я, марығлас иртірерінде көп артых ниме пар, арығли кирек чох ниме дее. Мынзы, тізең, көні чоохтим, сын марығлас иртірерге тың харыг полча. А пу прай ниме хайдаң килген? Нӧӧс аны «чоғартын» тӱзіргеннер, іди-піди идіңер тіп, чарғы-чахаан пиргеннер? Чох, прай пу чарабас, ам харығ полыбысхан нимелерні пис позыбыс, марығлас киреенең теесчеткен чон, төріділ алғабыс. Артых сағыс сылтаа бе пу алай читіре сағын пілбеенібіс — пілбинчем, че позыбыс сіренгебіс нииксаах нимее аар нимені чӱктендірібізерге. Ам, тізең, прайзыбыс хысхырысчабыс: аар парча кирек, сидіксіністер көп...

Прай пу нимелер пістің дее совхозтың хонинда, тоғызында орныххан полғаннер, ӱрге уя чазваннар. Олар ам даа азырылбасчыхтар пістең, сынап алызығлар тузы читпеен полза, сынап пӱӱнгі наачылластар хонинбыс ээзі полыбысланн ползалар.

Чонда тидірлер: чылан игірін пілінмиче. Піс тее пілінмеҷеңміс саба чолға кірібіскенібісті, орта алай саба иткеткенібістеңер сағынмаҷаңмыс таа, Сағынмаабыс, сағынарға даа суланмаабыс пу прай нимедеңер, чазырбинчаппин чоохтаза. Сағынмаабыс алызығлар тынызы читкенче, наачыластар пасталбаанча.

А сағыс хәпханыбыста, идерапастыгар ниме пас азыра ғюлтыр. Ол сәңда артых, пір туза пирбес нимелер. Піске айнырыс киреен пӧгерге кипізібіскен. Пу чолға тоғысчылар ла нимес, ідӧк прай специалистер турыбызары киректелчеткен. А хәйди айнырдәзын тоғызының, марығлас чох, сын, ӧтіг марығлас чох?

Пілдістіг, амох иткен нимебістің салтарларын көрергеӱзӱрерге итче. Аға хоза, марығластың прай пар ондайларынаң піс ам даа тузаланғалах поларбыс, неке. Че амға читіре ит салған нимелерібіс көні чәрлапчалар: пис орта-чолдабыс. Аннаңар көрімге кӱскӱдегі тоғыстарны даа, ӧбнінде от, ас тоғызын, алаҷар.

Марығлас пу тоғыстарны итчеткеннернің аразында, пілдістіг, парған. Пылтыр-пуруҥчылдағы чілиӧк. Че ам марығласта утханнарға піс пис—он салковайлығ сыйыхнаң маҷызарабаабыс. Піс піди сағынысбысхабыс: мындаг сыйыхтарны хәйзы кізі аларға арынча даа полар. Алда —ол андаг сыйығасты сӱректепчеткенге тӧӧй. Албаза — пазох чарабас. А килкім арах ахчанаң сыйыхтир ондай чоғыл. А ноға, сағынысбысхабыс піс, ахчалығ ла сыйых полҷаң? Ноға чахсы тоғын салғанны чылығ сӧсңең алғыстабачаң! Нӧӧс чылығ сӧс, паар-чӱректең сыххан аарлас сӧзі, пис алай он даа салковайлығ сыйыхтаң кинек? Ноға аарлабаҷаң матырны холдаң холға чӧрҷең Хызыл знамянаң? Ноға піс пу синге читіре хызыл сӱбӱрегестерні, чаламалар тіп, трактор-комбайнға алай малғы тоғынчатхан орынға хыс салчабыс? Сӱбӱректі хайди даа ада — ол сӱбӱрегӧк ле полар. А знамя, тізең, Ілбек Ильичтің омазынаң чазалған знамя, ол хаҷан даа аарлығ полған чон-чахсаа. Ана андаг ниме хыстығлған комбайн, ізенчем, ырахтыңох көрінер. Ирткен-парған даа кізілер сизінерлер: пу агрегатта матыр кізі істенче.

Тиирлер: көп знамя кирек. Чох. Чалама тіп адалған сӱбӱректі дее полған на комбайнға ілдірбееннер. Уламох знамяны, пір кізіде ползын, ол иң ертых тоғынчатхан кізінің комбайны, тракторы ӱстӱнде чалбыранзын. Пасхаларын, тізең, аданар «Молниялардa», «Боевой листоктарда» алай чуртаан ибіне алғыс сӧзі пазылған ниме ілдір салаҷар. Чоохтап пиреңер чоңға. хайдаг чидіглер ӱчӱн адалча ол-пу кізі.

Ас тоғызы тузында ӧӧн ваалда марығлас экраны тоғынған. Нимедір ол? Улуг щит ікі пӧлікке пӧлілген. Пірсі «Кем пӱӱн алнында?» сурыға нандырча, ікінҷізінде «Кем пӱӱн соона халча?» көзіділче. Угаа ӧтіг нимелер полтыр. Мына көзідім. Ікі опыттыг хырағы А. И. Осокин паза М. Н. Горбунӧков хәйдағда сылтағнаң ікі алай ӱс ле кӱн чахығларын толдырбаанһар. Ана оларның аттарын хара сырнаң пазыбысхабыс піс соона халчатханнарның санында, Ниме сағынбалар ни зе ікі нанчы мыны көріп, че иртеніндӧк ікізінең чахығларын ікі хати азыра толдырыбысханнар. Анаң ас тоғызы тоозылғанча, оларның аттары экранда хызыл ла сырнаң пазылған.

Марығлас иртірерінде чахсы хәбастан пӱӱл оңындағы агитбригада. Ол тиксі чӧрді пӱӱл: чайлағларға, ас кисчетеннерче, азырал пилтепчеткеннерче, 30—40 минуталығ ойын көзіткен аразында олар тахпахта алай стихта пӱӱнгі матырны алғыстапчалар алай прай чыылысхан чонның алнында соона халғанарны уяттырчалар. Оңныг уят па за. Хәйзы концерттең тиснең, чон хатхызын испим тіп. Иртеніндге көрзең, матап сірен парир.

Пілдістіг, прай пу нимелерні идерге чалғыс профком маңнанмас, хайди даа харасса. Пу киректе аға пос көңнінең полысханнар илеедә пол парған. Адим оларның хай-пірсін дее: культура тоғынҷылары О. А. Белозерова, Л. Л. Гаврилова, Н. П. Адежкина.

Пӱӱл хайдар хатыг сурдыбыс піс качество ӱчӱн. Тоғысты ондайын итпеен кізілерні, слар көп тее тоғынзалар, марығласханнар санынаң сығар турғабыс. А мындаг хызлға кірген кізі хайди даа маҷат тоғынза, сыйых ахчазы ағаа пирілбинче. Іди піс пӱӱл читі механизаторны паза шоферны качество ӱчӱн хатыг нандырыға тарттыбис.

Ам көмес мының алнында тузаланҷаң нимелердеңер. Марығлас пӧзік синде иртсін тіп, піс пӱӱл дее тузаландыбыс алғыстастыг пічіктернең. Ысхлаабыс андаг пічіктерні матырларның семьяларына. Чазыда иртken тоғазыглар тусында Аарлас пічіктері пиргебіс, Пасхабыс чахсы тоғынчатханнардаңар райондағы радиоға, анда сыхчатхан газетаға.

Ам марығлас «көзібістің» хыралардың фермаларзар, чабаннар хуторларына. Хыстаг тузында марығлас хайди иртірілерінеңер паза аның ондайларынаңар чон прай пілче. Марығлас оңдайлары профком паза пастыхтар чыылиында чарадылғанна р. Піс пазох ӧӧн хайығны ахчалыг сыйыхтарға нимес, кізіні аарлап пілеріне айландырчабыс. Піс пазох тоғырланыбыстығыс чахсы тоғын салған кізее пис алай он салковай сух пирердең. Че олох туста піс ахчалыг сыйыхтардан саңай ла тоғырланминчебыс. Кем турыстыг — алзын.

Я, марығлас иртірер киректе читіре иділгелек, читіре сағынылғалах киректер ам даа көп. Мына оларның пірсі. Чыл сай піс көдіре обязательстволар алчабыс. Молҷаг сӧзі пирчетсебіс, марыға «Москва» племзаводындағы коллективті хығырадырбыс. Тігілері «че» тібісчелер, кӱстирге дее кирек чоғыл. Анаң чи? Аның хонҷыс таа полза, кемде, марығласчатхан ікі коллектив, ниме паза хайди иділіктеннің саңай пілбинче. Хысхаҷахти чоохтаза, чыл тоозылза, ікі коллективтің істеніс көзідімнерін тиңнестір салчабыс паза оныңчы (алай чибіргінҷі) хати чиңісчее племзаводты адап салчабыс. Анаң, сынап таа, хай ондайнаң чиҷіп олар марығласта пістің олаҷай ла совхоз племзаводты. Аттары даа оларның, исчезер, арон пасха: совхоз паза завод.

Мында даа, көрчезер, ниме-де читіре сағынылбиндыр...

В. САБАЛЕВСКИЙ,
«Пічі» совхозтағы профкомның кнезі.

Пістің киҷеегібіс паза таңдағыбыс

Нишанбай Махмарасулов Ташкент облазындағы Ленинніҥ адынаң колхозтағы Ниязбаш кишлакта чуртапча. Сағам ол тынағда. Ілбек Ада чаз чылларынаң пасха чылларда ол төреен аалынаң пасха чирде чуртабаан. Нишанбай Ілбек Октябрьның чазыды. Кишлакта аннаң улуг семьялығ кізі чоғыл. Пу ирепчінің 10 пала, палаларының палалары, тізең, 64. Ташкентте АПН хабарҷызы Владимир Мижирицкийнең чоохтазып, улуг частыг хлопок ӧскірҷең ус ирткен чуртазын сағысха кирче паза оскен-төреен чіріндегі пӱӱнгі алызығлардаңар чоохтапча.

— Мин кічігда Ниязбаш хайдаг полғанын чахсы оңнапсам. Кізілер тойнаң чағылғач алачығастарда чуртаглаҷаңнар. Хысхызын улицалар палчахха, чайғызын, тізең, тозынға патып парҷаннар. Имчілерденер дее, ӱгретчілерденер дее мында пірдееэі испеен полған.

Прай Ниязбашта 2—3 ле кізі пічік пілҷең. Пабам хлопок ӧскірҷеңнер төлі полған. Чир пирген ӱчӱн, чир ээзіне ӧскіріп алған хлопогының чарымызын, теедег, пир салҷан. Халғаны семья азырирга даа читпеҷең. Ам чи, көрінердек, хайдаг пол парған Ниязбаш пӱӱн. Кишлакта 6 ортымах школа, оларда пис муң пала ӱгренче. Пістің больницабыс, поликлиникалар, олғаннарның 4 садыҷаа парлар. Аалдағылар туралырында городтардағылар квартираларындағыох осхас газ, чылыг суг, пір сосһең, парчан ниме пар. Пӱӱнгі ниязбаштағылар прай ӱгредігліг кізілер. Алып ала чар минің палаларымны: улуг болғым Иргаш ӱгретчілер тимнеҷең институт тоосхан, Гулям, тізең, физик паза математик, Маннон — француз тілінің ӱгретчізі, Фапхал — инженер-электроник, Хурбуви — зоотехник.

Пістің колхоз 1929 чылда тӧстелген. Пӱӱн ол областьта ың пай колхозтарның пірсі Чылның сай колхоз 7 миллисен артинаң салковай парыс ахчазы анылча. Парыс ахчазына көп ниме пӱдіріп алчабыс. Пістің прай чоллар паза тротуарлар асфальтнаң чабыл парғаннар. Аалға газ кирілген, телефоннар станциясы пар. Піс рис, кенаф, чир тамахтары ӧскірчебіс.

Тынаға сығар алнында илееде чыллар изере хлопок ӧскірҷеңнер бригадазынаң устаам. Піс ӧскірген хлопок чахсы сыхчаң, аннаңар ахча даа чахсы тапчаңмыс. Че халғаңы 10—15 чылның аразында хлопок ӧскірер киректе игір ҷол ээзінер тартыныс, харах чазырыс, алахтырыс ээіп пастааннар. Мағаа за, хара кінгідең хлопок ӧскіріп айғасхаң кізее, андаг ниме көрерге аар полҷаң. Устаг-пастага іскеркізі чох толғалчыхтар турып алып, оланаң колхозниктер кӱзіне пайып турз гарғаннар.

Кум-кума, туған-туусхан, ахча сугыс хоостыра чыргал көрер кибірлер ӧңненгеннер чой саннарны, хоол көзідімнерні сӱрісченнер, читпеен киділер дее ӱчӱн сыйыхтатчаңнар.

Полған на страна историязында андаг пір орында технаыс чыллары поладыр, неке.

Амды за странада улуг алызығлар пасталыбыстылар. Пістің республикада прай сынғых кізілер ол алызығларға изен-хәзых полыңар тіпчелер. Ам киректерні, ол санда хлопок ӧскірерін, сын оңдайнаң тилідіп пастапчалар. Хлопок ерығлаҷаң промышленностың, колхозтарның, совхозт

Чон хазии - пістік ис-пайыбыс

«Хыгырыгчылар сыныхтаа»

«ХАЙДАЗЫҢ СИН, ИМЧІ?»

Аалларда имнег кирее ноо синде турчатханы көрілче

Редакциязар кірчеткен хомзыныстыг пічіктерні көр көргенде, имнег киреенеңер пасхан пічіктер саны ўзінчі орында пол парган. Анзы имнег кирее пістің областта, бөнінде аалларда, тың на чахсы нимес синде турчатханын іле көзітче.

Аннаңар піс хыгырыгчылар полызинінаң ааллардагы медпункттар тогызын көрібізерге чаратхабыс. Полган на аалда олганнар, апсах-брекеннер пар. Оларга имчі хайди даа кирек. Тогынчатхан даа чонга имчі кирек пол парадыр. Пір сёснең, хазых хайраллиры парчан хыгырыгчыларыбысчын хайиинда полар тіп ізенгебіс. Че нандырыглар көп ле килбеді. Тан піс саба сагынгабыс — чонны имнирі прай сариңаң чахсы парчатхан осхас. Алай хыгырыгчылар пістің айланызыбысча кирек халбаңнар бе? Сагам хайди пол парганын чоохтирга сидік. Соонаң көрінгей...

Сагам, тізең, кірген пічіктернең тогынарга сагынчабыс. Газетада хыгырыгчыларыбыстың хомзыныстарын, сагысырастарын пўўн сыгарган соонда оларда таныхталган читпестерні тўзедерін төреміл сыныхтагда тударбыс.

Пірее аалларда имнег киреенеңер чоохтирга даа кирек чогыл — анда имчі саңай чогыл. Іди пасчалар Асхыс районындагы Чогархы Паза аалдаң Ивандаева, Майнагашева, Косточакова, Чертыкова әрыстер:

— Піс ікі чыл имчі чох ирееленчебіс. Медпунктха школада пір комната киргенсәхтар ибілерінең дее сых полбиныбысчалар. Куйбышевтең неделяда пір хати пол парчалар имчілер, анзы асхынах. Имненіп алар ўчўн, онча километр чёрерге килісче. Кўн тооза нандыра кил полбин чёрчезің. Паладыг ипчілерге улам сидік. Папа агырыбысса, саңай ирее. Хысхызын, тізең, уламох сидік. Чкр-суубыста чон хазыгын хайраллирында улуг алызыглар парчаттыр, Хойбалда ла пір нимс дее алыспынча.

Хойбал аал кічіг ле нимес. Андар онча чыл имчі табылбинчатханы угаа хомзыныстыг. Агырыг сахтап одырбас ноза Куйбышевтең неделяда пір хати имчілер килерін. Агырыбысхан кізі онча километр больницазар парза, ниме ле полча ни?

Олох Пин районынаң Матхинчіг аалдаң Карачакова әрыс искірче:

— Пістің медпункт чай тооза тогынмаан, ам даа тогынмынча — хмчібіс чогыл. Нога-да піссер медсестра па ысчалар, фельдшерлер саңай чіткен осхастар. Ол даа медсестра мында кўн алыстыра тогынча, Бондаревсер тогынарга чёрче. Олганнар көп. Агырчатса, укол иттірерге Бондаревсер парарга килісче. Соохта, чилге бтіре саптырып, чёрчедерге кирек. Чазыпар ба іди кізіі Медпункт иргі школада, сала даа тіріпінбеан, пір дее ниме анда чогыл.

Андаг пічіктерні хыгырып алып, чонның сыдасчатханына чапсыпчазың. Нога постың хомыгын нахсыгандырар ўчўн ўннерін кёдірбинчелер? Алай ирееленерге көнік парганнар ба?

Имчілер постары піске пасханнарох. Іди Асхыс районындагы Калининнің адынаң совхозтың ёён аалынаң имчі Н. М. Чертыкова пасча:

— Мин мында ікі пе ай тогын салдым. Чарым ставка медпункт ўчўн, чарым ставка гаражта шоферларны сыныхтапчатхан ўчўн алчам. Минің алнымда медпункт 3 ай чабых туртыр, аның алнында 3 кізі соон сўрістірее алыстыр Нога! Андаг хайыг имчее. Кирек тее чогыл осхас. Паламны садикке албинчалар, тогысха хада ал чёрчем, пірееде ибде пиктеп саларга кипісче. Квартира пирердеңер чоох таа чогыл, хара тас тарт пирбеаннер. Медпунктта угаа соох. Ізіктері чктіре чабылбинча. Ит пиреге сурынгам, пір кізінің дее киреті халбаан. Халат, полотенце угаа иргілер, кір скил парган. Наваы пирбинёкчелер. Стуляр, содылып, андарылысхапчалар — одыраргга даа хоргыстыг. Холодильниктеңер чоох таа чогыл. Хол чуғуң даа срын чохта, паза нимедеңер чоохтачан. Мин медучилищеңі 1986 чылда тоосхам, чахсы тогынарым килче, че ондай пір дее чогыл.

Ана андаг пічік. Пастагы сагыс мындаг: Калининде имчі іди киректелбинчетсе, пазадагыларга алай макичігдегілерге аны постарынзар чёптеп парыбызарга. Че андада калининдегілер піссер, имчі киректеп, пас сыгарлар. Саңай пілдізі чогыл, нога іди имчее хайчалар? Сагынчабыс, пу сурыга кандырыг килер ле.

Пасхаларының хырында илеede ёрінді́рче А. И. Кунучаковаңың пічии: Ол Агбан пилтірі районындагы Хызыл Агбан аалдагы имчідеңер пасча:

— Пісте тогынча фельдшер Галина Ивановна Звягина. Медпункт килістіре иділген турада. Че агаа ёнетін тура пўдірілер. Ам даа анда хомай ла нимес. Ізіг паза соох сүг пар, чылыг, чарых, истіг. Че иң тың чёпсіндірче Г. И. Звягинаның тогызы. Ол пу аалда тогыс чыл чуртап салган. Аар-пеер парарга сагынмынча. Позының тузынаң ол хаңан даа санаспинча, прай позы тогысха пкрінче.

Че мында даа хай пірее читпестёр пар полтыр. Хай пірее имнег тирии чидіспинче. Агырыгларны Агбан пилтірінзер апарарга сидік полыбысча. Паза чалгысханга пу улуг аалда маңнанарга сидік, медсестра хоза киректелче.

Піс көрчебіс, ёбнінде кирек имчілер чидіспинчеткенде пол парча. Че нога олар чидіспинче? Хайдар чітчелер имчілер? Агбандагы медучилище читкіче сыгарбинчатса, пасха училищелерден нога хыгыртылбинчалар? Сагамгы туста хазых хайраллир киректе улуг алызыглар иртірері көрілче. Хайди анзы Хакасияда иртер? Прай пу сурыгларга облздрав нандыр пиреріне ізенчебіс.

А. УГДЫЖЕКОВ, пістің хабарчы.

КЕМ ПОЛЫС ПИРЕР?

Пічік кірген соонда

Піс областтагы кожно-венерологическай больницазар имненерге тіп чатхабыс. Че мында ізіг сүг сентябрь айдаң сыгара чогыл. Хаңан ол полары пілдізі чогыл. А піске имнер алган соонда, мазытар сўртінген соонда хайди даа чуунарга кирек. Агбанда чуртапчатханнар, ибларінзер парып, чуунып алчалар. А районнардаң, аалладаң килген агырчатхан кізілерге чізе хайди полчаң! Ідіс-хамыстар даа чуғаң сүг чох полыбысча.

Теер агырыгларынаң агырчатхан кізілерге айлардаң чадарга килізедір. Оларга хайди даа чуунарга кирек. Имчілер паза медсестралар ізіг сүг чох тың ирееленчелер.

Піс мынаң даа пасха клееда читпестер пас пирерчікпіс, че сірер позыңар килп, көріп алыңар.

Глухов, Котегов, Тохтобин паза пасхалары [прай 32 кізі хол салтыр, оларның аразында Илбек Ада чаа араласчылары].

Пу пічікті хыгырып алып, сагысырабысхабыс. Хайди за іди, мында прай областьтаң килген агырыг кізілер имненчелер. Оларның аразында чугынчах агырыглыглар парлар ноза.

Пічікте пазылган нимелер прай сын полтырлар. Больницаның устагчызы ёён имчі Маина Петровна Ипташева чохта, поликлиниканың устагчызы Ульяна Гавриловна Сергеева больницаның киреен көзіткен. Пастагы хадылында прай трубалар иртчеткен бетон полларын ходыр салтырлар. Андох кізілер дее ирт полбас ире трубалар чатхлапчалар,

— Часхыдсх улуг тыхтаг тохыстары иділер полганнар, — чоохтапча У. Г. Сергеева. — Че ізіг сүг пирчең трубалар чох, тыхтаглар иртірілбинчелер.

Ікінчі хадылында олганахтар паза ипчілер имненчелер Олар Ізіг сүг чох тың ирееленчелер. Олганны, аның кипазаан, посты прай чуун аларга кирек. Узінчі паза тёртінчі хадылында венерическай паза теер агырыгларынаң агырчатханнар чатчалар. Ваннайда соох, көзенекте ікінчі рамалар, сўлейке чох, турғызылбиндырлар, чылыгалбиндырлар. Узінчі хадылында трубалар чарылып, алтынзар, олган пўлинзер сүг ётче. Стеналар чарылып, известка паза той ходырылча, тўсче. Лабораторияда кўн тооза электрокамин көйче. Ол чох тогынчаа чогыл, соох. Физиокабинетте стеналар сыхтыглар, поллар кёдірілчелер.

Прай чирде агырчатхан кізілер пісті хомзыныснаң удурлапчалар. Пістің андаг агырыг, чылыг сүг чох полчаа чогыл тінчелер олар. Теер агырининың пёлинде чуун полбинчатхан кізілер илеederлер. Олар чуғынчах агырыгларга хаптыр саларга ўр нимес тінчелер. Ол-пу процедура соонаң хайди даа чылыг сугнаң чуунарга киректер. Сыкап трубалар салчатса, агырчатхан иренпер полыс пирерге тимделер. Оларның аразында троническай агырчатханнар гарлар. Олар, көмес хазыхтарын пиктеп алзалар, тогысха сыгыбысчалар. Анаң соонаң хатабох имненерге чадарга кипіс ле парча.

Столовайда, чічең ниме тарратчаң комнатада суг ізітчең титан турча. Аны харва-кўнбр-те тогындырчалар. Ол даа сыдабинча, оодыл парча. Андада тогынчатхан персоналга улам сидік полыбысча.

Больницадагы хозяйство киректерінің устагчызы Анна Степановна Линько, устаг-пастагларча чёріп, саңай майыг пардым тінче. Областьтагы хазых хайраллачаң пёліктің устагчызынзар, горисполкомзар нинче-нинче хати чёр парир, че пірдеезінең полызыг чогыл.

Больницаның хырын чабарга тіп, Агбандагы РСУ-даң шифер 400 лист пазып, ахчазын төлеп салганнар. Че РСУ-дагылар шиферні 330 лист агыл салып, 70 лизін читіре пирбин салганнар. Тогысчылар килчелер, одырчалар, тамкы тартып алып, чёрібісчелер. Ізіг сүг иртірчең трубаларнаң айгасча «Гражданстрой» трестің спецучастагы, пастагы В. К. Луценко. Ол піди нандырча: «Трубалар тапсаңар, андада мт пирербіс. Пістің позыбыстың трубаларыбыс чогыл». Больницаның даа чогылох. Ам чи хайди полчаң? Кемзер айланчаң?

Агырчатхан чон, тізең, ирееленче. Оларга табырахта полызыг кирек.

Г. ЧАПТЫКОВА.

Араға паза постаннар

Коммунисттер партиязы паза Совет государствозы наа ёсчеткен төлдеңер сыбыра сагысырапча. Чиит кізінің пўдізі пик, сагыс-кбгізі аллыг поларына улуг хайыг иділче.

Биология көргені хоостыра 10 частаң 20 часха теере олганның хылыгы, ондайы паза сагызы алысча, саналчалар ученайлар. Пу тустарда ол ёсче, иді-сёбгі алысча, чўрегі 2 хати улуг пол парча, ёкпезі алгыпча, хаңы хозылча, миизі ідёк табырах ёсче.

Улуг хайыг идерге кирек пу туста. Олган ибіркізіне хайып пастапча, сагызы хозылча, көп ниме сизінче. Постаңнар, удаа хада пірігіп, пірее ниме идерге сагынчалар, удаа, группалар алызып одырчалар.

Сагамгы туста тилекейде постаңнарның арагаа тартылчатханнарын таныхтапчалар. Ученайлар көзітчелер, пістің дее странада оларның аразында арагаа ісчеткен ооллар паза хыстар парлар.

Хайдаг сылтагдыр, нога олган арагаа ісче? Ик не пастагызын пала семьяда ол-пу нимелерні көрче, анаң позына алынча.

Ученайлар көзітчелер, пала төріткелек ипчі, позында чёрчедіп, арагаа ісчетсе, аның сёзізіне, нервазына паза психиказына теелче. Андаг паланың астения полча, ёён нерва системазы паза мизі хомай тогынча. Ісхілір ипчі паланың сидік төрітче. Соонаң паланың өскіреріне хайбинча.

Арагаа даа іспинчеткен іченгабалар паланың тузында азырап, тонандыр салчалар, хазых па, чох па көрчелер. Че хайди ол ёсче, нименең айгасча, ниме сагынча, кемнең чёрче, ойнапча — анзына хайлар, сўлейке чох, турғызылбиндырлар, чылыгалбиндырлар. Узінчі хадылында трубалар чарылып, алтынзар, олган пўлинзер сүг ётче. Стеналар чарылып, известка паза той ходырылча, тўсче. Лабораторияда кўн тооза электрокамин көйче. Ол чох тогынчаа чогыл, соох. Физиокабинетте стеналар сыхтыглар, поллар кёдірілчелер.

Прай чирде агырчатхан кізілер пісті хомзыныснаң удурлапчалар. Пістің андаг агырыг, чылыг сүг чох полчаа чогыл тінчелер олар. Теер агырининың пёлинде чуун полбинчатхан кізілер илеederлер. Олар чуғынчах агырыгларга хаптыр саларга ўр нимес тінчелер. Ол-пу процедура соонаң хайди даа чылыг сугнаң чуунарга киректер. Сыкап трубалар салчатса, агырчатхан иренпер полыс пирерге тимделер. Олардың аразында троническай агырчатханнар гарлар. Олар, көмес хазыхтарын пиктеп алзалар, тогысха сыгыбысчалар. Анаң соонаң хатабох имненерге чадарга кипіс ле парча.

Столовайда, чічең ниме тарратчаң комнатада суг ізітчең титан турча. Аны харва-кўнбр-те тогындырчалар. Ол даа сыдабинча, оодыл парча. Андада тогынчатхан персоналга улам сидік полыбысча.

Больницадагы хозяйство киректерінің устагчызы Анна Степановна Линько, устаг-пастагларча чёріп, саңай майыг пардым тінче. Областьтагы хазых хайраллачаң пёліктің устагчызынзар, горисполкомзар нинче-нинче хати чёр парир, че пірдеезінең полызыг чогыл.

Больницаның хырын чабарга тіп, Агбандагы РСУ-даң шифер 400 лист пазып, ахчазын төлеп салганнар. Че РСУ-дагылар шиферні 330 лист агыл салып, 70 лизін читіре пирбин салганнар. Тогысчылар килчелер, одырчалар, тамкы тартып алып, чёрібісчелер. Ізіг сүг иртірчең трубаларнаң айгасча «Гражданстрой» трестің спецучастагы, пастагы В. К. Луценко. Ол піди нандырча: «Трубалар тапсаңар, андада мт пирербіс. Пістің позыбыстың трубаларыбыс чогыл». Больницаның даа чогылох. Ам чи хайди полчаң? Кемзер айланчаң?

Агырчатхан чон, тізең, ирееленче. Оларга табырахта полызыг кирек.

Г. ЧАПТЫКОВА.

Чахсы кізіденер чылыг сёс

Имчі паарсах іче осхас полза...

Пу тогазыгны сагысха кирземёк, сах олох сырайым ізізе түсче. Пір нимеденер дее сагынмин, піс учураан на ізікче больницаа кире салгабыс. Кемнең-де имчінің полар чирін сурыбысхабыс. Анаң коридорларча аны, имчіні, тілеп чёр сыххабыс.

Пісті ол хайхаснаң удурлаан: нога чарабас чирче токанчых чёрчезер, ниме алай кем кирек сірерге, кемзер? Пыросынып ала танысчабыс. Пілбеенібіске састырарга найлапчабыс, че имчі піссер хази ла кёр салча. Ана іди піс сайбагчылар санына кір паргабыс. Ана ідн пыросынарга, хызарарга киліскен. Ам даа, чоохтапчам ноза, пу тогазыгдаңар сагынзам, сырайыма ізіг чайыла түскен чіли поладыр.

«Чулым» совхозтың ёён аалындагы имчілердеңер мин илеede исченмін пу тогазыг даа алнында. Исченмін андагы чоннаң, исченмін апсах-инейлерден, читтерден дее. Исченмін хачан даа чылыг сёстер, оларны аарласнаң адаанарын. Олардаңар ик чагынхы кізідеңер ле чіли чоохтапчаханнарын. Ана нога сагынчаңмын оларга теелерге, танызарга, чоох-чаах салырга, килісче, газетаа даа пазыбызарга.

Ам имчі кабинедінде аның хази кёрізі алтында азынада сагын салган чоогымны чочлада ундут салдым. Олардаңар кемнең паза ниме искенімні, нога пеер кире салганымны ідёк. Чаңдаттырып алганда, хыр даа пастыг кізі паягы палвчах чіли тудынча одыр.

Минің дее алнымда хара пазына хар тоолап пастаан ипчі одырчатхан. Мин позым тіліне кірібісчем, тадар кізінең чоохтасчам тіп. Роды даа аның тадарни, Конгарова. Че ол орыстал чоохтасча, тадар тілін ётіре пілбинчем тіпче. Мин ёкпелен парчам; төреен тілін пасхалирга хынганнарның пірсі полча полар. Че Галина Степановна тўзедібісче сагызым:

— Бурятиядамын мин. Мында, ірімнің чирінде, чуртир-мётир, олганахтарым ёскірер ўлўстіг полдым. Ам Хакасия ікінчі нимес, ёён ибім пол парды.

Мағаа хыныг піліп аларга хайда паза хайди ёскенің аныңың. Бурятия улуг. Аның хайзы хыриндадыр ёскен-төреен чирі? Че Галина Степановна чоогын сах олох хыя айландырыбысча. Чоохтап сыхча больницадаңар, аның коллективінеңер, аның устагчызынаңар, сидіксіністердеңер.

— Устапча коллективнең улуг опыттыг имчі, мында 1964 чылдаң сыгара тогынчатхан Екатерина Антоновна Ощепкова. Ана анынаң тадарлазарга чарир. Ол хакас ипчі. Роды ла орыстың, ірініи. Ана хайди пол парча пўўнгі хоныхта. Амгы коллективті, кёні чоохтаза, Екатерина Антоновна ёскіріп алган. Имнег киреендегі хай пірее маңнаныстарыбыс таа аныңох, Ощепкованыңох, харазинның салтары.

Галина Степановнанаң чоохтазинибыста араласча ідёк мында алтон чылдаң пеер тогын парган фельдшер Ирина Кондратьевна Лейнерт. Ам «ёменең» нандырчалаа олар сурыгларыма. Оларны бріндірчелер тўгенчі туста орныхчатхан алызыглар. Ол санда кізі имнир киректе дее ёсче хайыг, ёс парган төлеп ачазы, профилактика киреен алгыдыбызар ондай алгыпча. А мыныд алнында, тізең, план пирілчең: анча-да сірее-кўн толдырыбызарга чылда. Пірееде, ол чахыгны ла толдырга харазып, хыйыстырыстар полчаңох. Тикті дее. Ам имненерге ибдең чёрерге чарир. Сірее-кўн сўріспинібістілер. Оңдайлан парды дисциплина имнег туразында. Полчаң мында даа алчаастчитпестер. Ам чогылдар. Никтел парган имчілернің тогызы араға ізерінең кўрезіг пасталганнаң пеер. Чох, прайзы арагазын тастады тирге ам даа ирте. Че тиңнестірінер мындаг ікі санны: 27 паза 2. Ісхее аллыг чол пирілген туста чыл ибіре арагаа көйген-оохханнарның саны 27 читкен пірсінде. А пылтыр іколең не мындаг хыялга кірділер. Іскі амачырабысханда, агырыглар даа саны көріндіре хызырылча. Азах-хол сындырганнар көп сабазын іскеннерёк санынаңнар.

Ниик арах ідёк тогынарга коллектив пір кізі чіли тудынчатханы ўчўн, пір сагысыраснаң хончатхан ўчўн, пір киректі ипти паза ондайлы идерге кўстенчеткен ўчўн. Маңат кізілер чыл пардылар коллективте. Ипчілер. Олар прайзы даа іңелер. А іңенің сўрее кізее чугынчах, паарсах поладыр хачан даа. Прайзың, 36 кізіні, пілдістіг, адиры сидік. Че адакар андагда улуг аарласнаң тузаланчатханнарны. Коллективте ле нимес, аалларда.

Отысча чыл тогын салды Монастырлар аалында Анна Яковлевна Арапкаева. Ооп полбаан ағаа ол тастых аалда киректі ондайлы тургызарга. тогысты ипти апарарга. Че ол сыдан салган прай нимее. Позынаң тудылган нимее. Че амга читіре ол тогынар, кізі имнир орынга чит полбааны тың ачыгастыг.

Юлия Созорова—чиит. Иргі Ўўстё тогынча. Киректі чахсы пілчеткен осхас. Пўўл Хызылчарда пілізін таптап килді.

50 чыл узара Иргі Ўўс аал прай хонинбыс-чуртыбыстаң угаа тастых полган. Хазыр Чулым чарган аны совхозтың пасха аалларынаң. Хысхы ла пірікгірчең оларны. Чайгызын арыгли ирее полган. Агырыбысхан кізіні удаа ибіркі чолча агылчаңнар. Читон километр артинаң. Ам, харын, тахта пўдіріл парды. Совхоз позы пўдірді аны. Машина тўрченің не аразында читір салча ам агырган кізіні имнег туразынзар.

Тогынчалар больницада сах ідёк көп чылдар Клавдия Варламовка Кичеева, Людмила Алексеевна Герберт, Тамара Никифоровна Шмидт, пасхалары даа. Ана олар Ощепкованаң паза Конгарованаң хада совхоз чонының хазин ўчўн улуг кўрезіг апарчалар. Олар, сланаң ипчілер, іңелер, уучалар...

Ниме алысты больницада гу чагынхы туста? Килкім алызыглар даа чох осхас. Арса, наа кабинет азылган: физиокабинет. Мынзы, пілдістіг, улуг хабазыг пирер кізіні хазыхтандырарында. Че арых не мындаг хыялга кірділер. Іскі амачырабысханда, агырыглар даа саны көріндіре хызырылча. Азах-хол сындырганнар көп сабазын іскеннерёк санынаңнар.

Ниик арах ідёк тогынарга коллектив пір кізі чіли тудынчатханы ўчўн, пір сагысыраснаң хончатхан ўчўн, пір киректі ипти паза ондайлы идерге кўстенчеткен ўчўн. Маңат кізілер чыл пардылар коллективте. Ипчілер. Олар прайзы даа іңелер. А іңенің сўрее кізее чугынчах, паарсах поладыр хачан даа. Прайзың, 36 кізіні, пілдістіг, адиры сидік. Че адакар андагда улуг аарласнаң тузаланчатханнарны. Коллективте ле нимес, аалларда.

Отысча чыл тогын салды Монастырлар аалында Анна Яковлевна Арапкаева. Ооп полбаан ағаа ол тастых аалда киректі ондайлы тургызарга. тогысты ипти апарарга. Че ол сыдан салган прай нимее. Позынаң тудылган нимее. Че амга читіре ол тогынар, кізі имнир орынга чит полбааны тың ачыгастыг.

Юлия Созорова—чиит. Иргі Ўўс аал прай хонинбыс-чуртыбыстаң угаа тастых полган. Хазыр Чулым чарган аны совхозтың пасха аалларынаң. Хысхы ла пірікгірчең оларны. Чайгызын арыгли ирее полган. Агырыбысхан кізіні удаа ибіркі чолча агылчаңнар. Читон километр артинаң. Ам, харын, тахта пўдіріл парды. Совхоз позы пўдірді аны. Машина тўрченің не аразында читір салча ам агырган кізіні имнег туразынзар.

Тогынчалар больницада сах ідёк көп чылдар Клавдия Варламовка Кичеева, Людмила Алексеевна Герберт, Тамара Никифоровна Шмидт, пасхалары даа. Ана олар Ощепкованаң паза Конгарованаң хада совхоз чонының хазин ўчўн улуг кўрезіг апарчалар. Олар, сланаң ипчілер, іңелер, уучалар...

Ниме алысты больницада гу чагынхы туста? Килкім алызыглар даа чох осхас. Арса, наа кабинет азылган: физиокабинет. Мынзы, пілдістіг, улуг хабазыг пирер кізіні хазыхтандырарында. Че арых не мындаг хыялга кірділер. Іскі амачырабысханда, агырыглар даа саны көріндіре хызырылча. Азах-хол сындырганнар көп сабазын іскеннерёк санынаңнар.

Ниик арах ідёк тогынарга коллектив пір кізі чіли тудынчатханы ўчўн, пір сагысыраснаң хончатхан ўчўн, пір киректі ипти паза ондайлы идерге кўстенчеткен ўчўн. Маңат кізілер чыл пардылар коллективте. Ипчілер. Олар прайзы даа іңелер. А іңенің сўрее кізее чугынчах, паарсах поладыр хачан даа. Прайзың, 36 кізіні, пілдістіг, адиры сидік. Че адакар андагда улуг аарласнаң тузаланчатханнарны. Коллективте ле нимес, аалларда.

Отысча чыл тогын салды Монастырлар аалында Анна Яковлевна Арапкаева. Ооп полбаан ағаа ол тастых аалда киректі ондайлы тургызарга. тогысты ипти апарарга. Че ол сыдан салган прай нимее. Позынаң тудылган нимее. Че амга читіре ол тогынар, кізі имнир орынга чит полбааны тың ачыгастыг.

Юлия Созорова—чиит. Иргі Ўўс аал прай хонинбыс-чуртыбыстаң угаа тастых полган. Хазыр Чулым чарган аны совхозтың пасха аалларынаң. Хысхы ла пірікгірчең оларны. Чайгызын арыгли ирее полган. Агырыбысхан кізіні удаа ибіркі чолча агылчаңнар. Читон километр артинаң. Ам, харын, тахта пўдіріл парды. Совхоз позы пўдірді аны. Машина тўрченің не аразында читір салча ам агырган кізіні имнег туразынзар.

Тогынчалар больницада сах ідёк көп чылдар Клавдия Варламовка Кичеева, Людмила Алексеевна Герберт, Тамара Никифоровна Шмидт, пасхалары даа. Ана олар Ощепкованаң паза Конгарованаң хада совхоз чонының хазин ўчўн улуг кўрезіг апарчалар. Олар, сланаң ипчілер, іңелер, уучалар...

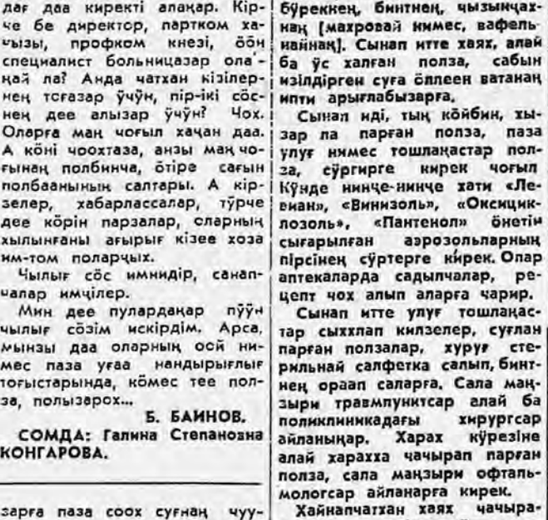

Ниме алысты больницада гу чагынхы туста? Килкім алызыглар даа чох осхас. Арса, наа кабинет азылган: физиокабинет. Мынзы, пілдістіг, улуг хабазыг пирер кізіні хазыхтандырарында. Че арых не мындаг хыялга кірділер. Іскі амачырабысханда, агырыглар даа саны көріндіре хызырылча. Азах-хол сындырганнар көп сабазын іскеннерёк санынаңнар.

Ниик арах ідёк тогынарга коллектив пір кізі чіли тудынчатханы ўчўн, пір сагысыраснаң хончатхан ўчўн, пір киректі ипти паза ондайлы идерге кўстенчеткен ўчўн. Маңат кізілер чыл пардылар коллективте. Ипчілер. Олар прайзы даа іңелер. А іңенің сўрее кізее чугынчах, паарсах поладыр хачан даа. Прайзың, 36 кізіні, пілдістіг, адиры сидік. Че адакар андагда улуг аарласнаң тузаланчатханнарны. Коллективте ле нимес, аалларда.

Отысча чыл тогын салды Монастырлар аалында Анна Яковлевна Арапкаева. Ооп полбаан ағаа ол тастых аалда киректі ондайлы тургызарга. тогысты ипти апарарга. Че ол сыдан салган прай нимее. Позынаң тудылган нимее. Че амга читіре ол тогынар, кізі имнир орынга чит полбааны тың ачыгастыг.

Юлия Созорова—чиит. Иргі Ўўс аал прай хонинбыс-чуртыбыстаң угаа тастых полган. Хазыр Чулым чарган аны совхозтың пасха аалларынаң. Хысхы ла пірікгірчең оларны. Чайгызын арыгли ирее полган. Агырыбысхан кізіні удаа ибіркі чолча агылчаңнар. Читон километр артинаң. Ам, харын, тахта пўдіріл парды. Совхоз позы пўдірді аны. Машина тўрченің не аразында читір салча ам агырган кізіні имнег туразынзар.

Тогынчалар больницада сах ідёк көп чылдар Клавдия Варламовка Кичеева, Людмила Алексеевна Герберт, Тамара Никифоровна Шмидт, пасхалары даа. Ана олар Ощепкованаң паза Конгарованаң хада совхоз чонының хазин ўчўн улуг кўрезіг апарчалар. Олар, сланаң ипчілер, іңелер, уучалар...

СПОРТ

ОЛАҢАЙ КҮРЕС

Хызылчар городта РСФСР-дағы ШҺСМ-нар аразында олаңай күресче марығлар иртеннер. Улуғ марыға командалар Дагестаннаң, Осетиядаң, Якутиядаң, Бурятиядаң, Чеченс-Ингушетиядаң, Воронежтең, Новосибирсктең, Кемероводаң килгеннер, ідок Хызылчар крайының командазы.

Пастағы орыңға Хызылчар крайының командазы сыххан, ікінчі орыңға — Дагестаннаң командазы, үзінҷі орыңға — Бурятияның. 48 килограммға чиліре кодірімде Хызылчар командазы үчүн Ю. Мамышев күрескен. Финалда аға чоннар аразындағы спорт узы Г. Христофоровнаң (Якутия) харбазарға киліскен. Күрес уға хазыр паза сіліг парған, оларның полғаны ла постарының сүмелерін көзідерге күстанған. 11:3 саннаң чиңісті Ю. Мамышев тутхан. Финал алнында ол мындағ күресчілерні чиңіп алған: спорт узы А. Матюшинні (Улан-Удэ), спорт узы П. Молокоедовты (Орджоникидзе), Б. Севенекті (Хызылчар), чоннар аразындағы спорт узы Е. Алексеевті. Үзінҷі орыңға лу кодірімде чоннар аразындағы спорт узы В. Гоголев (Якутия) сыххан.

Ю. Мамышевтің тренерлері — И. Ф. Уксеков паза В. И. Чарков.

62 килограммда күрезіп, А. Майнагашев чалтырама маңнаныска читкен. Финалға сығар алнында ол спорт устары А. Масаловты (Воронеж), Я. Ромазановты (Махачкала), А. Гогуниевті (Осетия), В. Сподобаевті (Хызылчар) утып алған. Финалда аға спорт узы Р. Монгушнаң (Хызылчар) тоғазарға киліскен. Артур аны 3:1 саннаң чиңіп алған, аға РСФСР чемпионы ат пирілген.

А. АДАНАКОВ.

КЛАССИКА КҮРЕЗИИ

Магадан городта Сибирь паза Ырахху Восток зоназының классика күрезинңе марығлары иртеннер. Марығларде Омсктың, Новосибирсктің, Кемеров облазының, Алтай, Хабаров, Приморскай, Хызылчар крайларының иң күстіг күресчілері араласханнар. 12 командада 150 күресчі полған.

Хызылчар крайының командазы үчүн Хакасияның күресчілері харбасханохтар. Ол санда СССР-ның спорт устары Н. Конгаров, И. Голощапов, спорт устарына кандидаттар Г. Бурнаков, Г. Идимешев, А. Банников паза В. Боргояков.

52 килограммға чиліре кодірімде чахсы маңнаныска И. Голощапов читкен. Полған ла тоғазыға пістің чир-суғчыбыс, позының пай сүмелерінең тузаланып, ікінҷілес чох чиңістер тут турған. Аға зона чемпионы ат пирілген, ідок турнирнің иң артых күресчізі тіп ат.

48 килограммға чиліре кодірімде 2-ші орыңға Н. Конгаров сыххан. 57 килограммға чиліре кодірімде Г. Идимешев 5-ші орын алған.

Пүүл декабрь айда Дондағы Ростовта Россия чемпионады иртірілер. Анда аралазар праволар алғаннар Н. Конгаров, И. Голощапов, Г. Бурнаков, Г. Идимешев, ідок Н. Тороков паза А. Талачев.

А. КАНЗЫЧАКОВ.

БОКС

Хызылчар городта боксча Социализм Істенізінің Матыры Л. В. Киренскийге чарыдылған Тиксі Союзтағы XIV-чі турнир иртірілген. 57 килограммға чиліре кодірімде позының узың чахсы көзітті Агбанда тренер полып тоғынчатхан В. Карамашев. Пастағы тоғазыгда Улан-Удэдең килген В. Бабандуевті утып алған, ікінҷі тоғазыгда — Хызылчардағы О. Хайровты.

Финалда Улан-Удэдең килген А. Шаралдаевнең тоғазып, ікінҷі раундта аны ікі хати нокдаунға ысхан. Іди ол турнир чиңісчізі полыбысхан.

81 килограммға чиліре кодірімде «Ызых» разрезте тренер полчатхан И. Лебедевке турысчаң ир табылбаан, прайзын утхан. Пастағы тоғазыгда А. Ивановты (Хызылчар) пастағы тустох аңдара сабысхан. Аның соонаң Иванов паза күрезіг апар полбаан. Финалда тізеқ, В. Малыгин (Хызылчар) аға тоғыр пір ле минута тудыңған, хатыг саптырыбызып, чарғыцы «онға» чиліре саңаңца тур полбаан: «Нокаут».

Пу марыгда ікінҷі орыннарға сыхханнар ағбандағылар Б. Топаков (51 килограмм) паза И. Техтереков (51 килограмм).

60 килограммға чиліре кодірімде Ю. Трунтаев үзінҷі орын алған.

Р. КУЗНЕЦОВ.

Меспектіг хоккей

СИЗІНГЕБІС, ЧЕ САХТАБААБЫС...

Меспектіг хоккейге хынчатханнар пу тоғазыгны чидікпін сахтаннар тізе, пір дее саба полбас. Анзына сылтағлар пар полған. Пастағызы, Ағбандағы «Соян» команда. СССР чемписнадының пастағы тоғазында Кемероводаң килген «Кузбасстың» 5:1 саннаң утып, мыннаң мындар ідок маңнаныстыг ойнырына чахсы ізеніс пирген. Че Хызылчарда СССР чемпионы «Енисейге» 2:8 саннаң утырыбызып, позының ўчўн «ағырчатханнарға» көп ачырғаныс ағылған. Я, чемпион ол оиында маҳалыг ойнаан, аның иң артых ойынҷызы С. Ломаков пістіңнерге ізеніс пір дее артыс паан. Ікінҷізі, «Динамо» (Алма-Ата) пістің странадағы иң «үстіг командаларның пірсі. Позік лигада 1958 чылдаң сығара ойнап, алты хати кўмўс медальға турысхан, пис хати үзінҷі орыңға сыххан, 1977 чылда, тізеқ, СССР чемпионы полыбысхан, 1978 чылда Европадағы чемпионнар Кубогын утып алған. Халғаңҷы чылларда «Динамо» позік маңнаныстерға чит полбинча, че андағ даа полза, ол улуғ опытыг, күстіг команда, ноо даа команда, аны утып алза, позына чөпсінче, неке. Пу команданаң тоғазыг көзідерҷік: «Кузбасстың» пістің команда оң полып утып алған ма? «Енисейге» чи, андағох сылтағнаң утырыбысхан ма — оң полбин парып? Пір сөснең, «Динамонаң» тоғазыг «Соян» командазына хатыг сыныхтағчы поларына Ағбандағы хоккейге хынчатханнар ізенгеннер.

Позырахта, ойын полар күн, Ағбанда соох полған, че өөн стадионзар чон ас ла чыылыспаан. Ойын 13 часта пасталған. Ойынның пастағы чардығында командаларның ікізі дее алнызар пararға тың на күс генмеенніер, өөн хайығны арачыланысха айландырғаннар. Аннаңар ойын чазының ортызында ла хатыг парчатхан.

Ағбандағылар ойынның пастағы чардығында пулуңнаң ўс хати сапханнар, че пірдеезінде тўзімніг ойнап полбааннар. штрафнойлар саап, олар ідок маңнаныстарға чит полбааннар. Алма-атадағылар, тізеқ, көбізін арачыланыста ла ойнаннар, алнызар пір-ікі ле хоккеист парчатхан. Іди ойынның пастағы чардығы чазының ортызында иртіп тоосылған, пір гол даа кирілбеен.

Тоғазының ікінҷі чардығы ідок пасталған: ойын өөнінде чазы ортызында иртхен. Че «Соянның» ойынҷылары ам алнызар удаа кір сыхханнар, меспекті удур-төдір пирізізіп, «ыырҷыларның» штрафнойында удаа пол сыхханнар.

Ойынның 54 минутазында «Соян» меспекті пулуңнаң сабарға право алған. Меспек «Динамонның» штрафнойынзар сабылған, анда, аның ўчўн хатыг күрезігде, прайзынаң чапчаң А. Хрисоненко (10 №) тудынған, аны тудыг чох халғаа кире сабысхан.

Гол соонаң ойын табырах, ғазыр пар сыххан, правилолар хыйыстырғаны көп полыбысхан. Іди ойынның 56 минутазында 10 минутаа Н. Шмик сығардырыбысхан. Чарғыцы аны правило хыйыстырған ўчўн сығарыбысхан. Аның соонаң, клюшказынаң саба ойнаан ўчўн, 10 минутаа А. Осокин сығардырған. Олар ікізінең «Динамо» командадаңнар. Азах харыбысхан ўчўн пістін Е. Баженов ідок он минута ойнабаан.

Ойынның 68 минутазы. Аалҷылар меспекті пулуңнаң саапчалар. Пістіңчер аны, пыласып алып, алнызар сабысханнар. Ана ол туста В. Гисматулин (11 №), чапчаң хайынып, табырах чўгўрісте ікі ойынҷыны иртіп алып, халха хадағчызынаң пірдең пірге сых кылген, аны алахтырыбызып, «Динамонның» хаалхазына ікінҷі голны кирібіскен. 2:0.

Ойын уламох хазыр парча, Алма-атадағылар ам алнызар матап кўстенчелер, че меспекті халхаа кире сабарға чахсы оңдай таап полбинчалар.

Тоғазының 81 минутазында «Соянның» ойынҷылары «Динамонның» штрафнойында хатыг кўрезіг апарғаннар, меспек Н. Ельчаниновха кір парған, ол, пөзік узын көзідіп, В. Менжуренкоға айдас пас пирібіскен. Анзына меспекті кире сабызарға сидік полбаан. 3:0.

Чоохтирға кирек, ойынның ікінҷі чардығында «Соян» көбізі туста артых ойнапчатханын іле көзіткен, меспек «Динамонның» штрафнойынаң сыхпиныбысчатхан. Аннаңар даа 87 минутада кире сабылған гол тиктең полбаан. Аны киперінде прай команда араласхан, че халхаа аны Н. Ельчанинов кирібіскен.

Хызыг ойын 4:0 саннаң тоосылған. «Соян» чахсы чиңіс тутхан.

Ойын соонаң піс командаларның улуғ тренерлеріне пір сурыг пиргебіс: ойын сіперінің көңнінңер хоостыра парған ма?

В. А. ЛАЗИЦКИЙ — «Соянның» улуғ тренері:

— Хайдағ-да сарынаң пістің сағынғанывыс хоостыра парған. Че тоғазыгның пастағы чардығында пістіңнернің туртухчатханнары іле пілдірген. «Динамо» — күстіг команда. Олох туста пастағы полар кізі табылбаан. Че ойынның ікінҷі чардығында Н. Ельчанинов сын пастағы полыбысхан. Аның полызинаң гол кире сабылған, позы даа кірген. Хоккеисттерібіс прайзы даа чахсы ойнааннар, пірдеезін хомайлабинчам. Пу чиңіс позыбыс күзіне киртінерге чахсы оңдайлар пирді.

Б. А. ЧЕХЛЫСТОВ — «Динамонның» улуғ тренері:

— Чох. Оолларыбыс чахсы ойын көзіт полбааннар. Мында сылтағлар пар — Хызылчарзар иртен ікі часта ла читкебіс. Аннаң олох күн Ағбанзар автобуснаң киліп, позырахта 10 часта ла читкебіс. Тыныларға тус чох полған, аннаңар ойынға ідок кіргебіс. Олох туста «Соян» позының туртухпас хылығын көзіткен, иң чахсы ойынын көзіткен тізе, саба полбас. Ибінде іди ойнирын піс сизінгебіс, че піди чахсы ойнир тіп сахтабаабыс.

М. МАГАНАКОВ,
пістің хабарҷы.

Кізі паза чир-чаян

МЫЛТЫХТЫҒ ЧАПТАРҒА НИМЕС

Пўўл тайғада хар ирте тўс пардың. Ол оңдайнаң чазы чирлерде күскўзі узах турған полза, мында хысхызы хаҷаноҳ пасталған. Че аң-хус анзына кілебинче, чылыг тожнарынаң азынадох чазаныбысчалар. Пу соохталыбысхан туста аңчыларның ізіг тоғыстыг чуртазы пасталча.

Че, прайзына пілерге кирек, тайғада, аң-хус атары лицензия паза чарадыг хоостыра ла иртірілче.

Ол чарадыгны пирер алнында инспекцияда, аңчылар обществозында алай аңчылар хозяйствозында, хайда нинче аң турчатханын паза нинчені аңнирға чарадылғанын пілчелер. Артых аңнап салғаны, тізеқ, тайғадағы аң турлаана ўрел ағылча.

Аны пілзе дее, сайбағ салчалар. Аарлыг аң тевризін харанға чазырып сотчалар. Кемнердір ол?

Оларның көбізі пір орында чуртабас кізілер, анда-мында іоғын чөрчелер. Тайғада нимне урунза, аны ӧдірчелер, төл салар аң-хусты чох идә хырыбысчалар.

Ур ниместа хазының хадағдағы тайғазында чорых иткенде, Хома В. В. тоен кізі туттырған. Аны тўдып алар ўчўн, аң хадағчыларына аны тайғаға харааа сўрізерге киліскен. Кічіг турақтың ізігін газыбысханда, кізі одырча, хырал парған сөғалғ, сасха пастыр парған. Нимә итчезің тіп сургында, им от чыыпчам тіпсе. Аға чарадын даа чогып. Че чазырған мылтын хоостыра, ол им оттарзар аның кичее дее халбаан.

Октябрь айда аарлыг аң тевризі ўчўн тайғача чызып чөрген илееде кізі туттырған. Оларның аразында Минсуғдағы чуртағчы Никитин В. А. төрт ткинінең туттырған, 130 салковай штраф төлеен, Сорығдағы чуртағчы Максимов А. Ю. ідок хаптырған.

Хомзыныстың нимә анзынаң пароҳ, өнетін аңчы полып тоғынчатхан аңчылар сайбағ ат салчалар. 1986 чылдох күскўде Таштып районында штаттағы аңчы Зацепин В. А. аңнир тус читкелекке пір албыға, ікі тиин соғып туттырған. Тоғызынаң сығардырған. Аның соонда ол, 500 салковай штраф төлеп салып, сизіндіртken, сайбағ салза, посха ўрел тўс парча. Че ол аны ундултыр. Пўўлгі чылда ол Матурдағы чуртағчы В. М. Казыгашевнең хада Таштыптағы промхоз чирінде пазох туттыр салған. Амды олар хурну, албыға, силей паза тиин атхан полтырлар. Ідок оларда сыын иді паза мўўзі табылған.

Іди ўрег салған ўчўн, Зацепинге паза Казыңгашевке төлег салылған, төлег пічігі Таштыптағы РОВД-зар пирілген. Сайбағчылар амды оңарыл полерлар ни зе, тайғаның ис-пайы мылтыхтыг чаптарға нимес.

В. АДАБАШ,
аңчылар инспекторы.

ХАБАРОВ КРАЙЫ. Читі чып мының аянында Советская Гаваньда Ольга паза Сергей Щитовтарның семьязында пір саңай ўс хызычах төреен — Настя, Катя паза Аня. Чиит семьяға төрт комиателыг квартира пиргенер. Суднолар тыхтаған завод кічігlерге мебель ит пирерге полыс иргеи. Ольга Николаевна — ўгретчі, Сергей Павлович — инженер. Ус кізі — квартиразын чазап салған, ипчізіне полысча. Улуғ хыстары Лена ідок ӧб аразында чахсы хайынча. Пос тустарын Щитовтар хыныг иртірчелер. Олғаннар кічігдең сығара істеніске көнікчелер.

СОМДА: хаҷан семья ибде.

Сомға В. Тарабащук суурған. ТАСС ысхан сом.

КӦҢНІМ ЧАЗЫТТЫ

Часхы пасталчатса, хар хайылар хайылбастаң, піс олғанузах хостн турған тағыҷахтарзар, оларның хол-холаттарынзар ойласчаңмыс. Часхы күннің ізіг сустары, харларны хайылдырып, иністер индіре чарых ўнніг арғаҷахтар полып ойлатчаңнар.

Хар алтында чуртас хаҷаноҳ хыыгында парча ноза. Анда сомҷылғайларның хызыл сабыҷахтары, хаҷаноҳ өткіеп, ақр хыртізын талн сапхлап гартырлар. Оларны піс чухчастарнаң хасчаңмыс. Хол пазынҷа сомҷылғай тӧстері чилегелерінең хада ходырылчалар. Анаң оларны сала маңзыры хапчығастарыбыссар сухчабыс, хайда-хайдар бөрінізін ала. Сынап сомҷылғайның апғазах тохчағазын амзабыс — сахар ла осхас тадылыг. Андағ нымзах сахарахтарны піс ибзер апарарға сіренчебіс, чібин, тыстанып ала.

Че соонзар оларны хазарын тохтадып, хырақзар ойласчабыс, иртечіл хой порчоларын ўзіп аларға.

Ибзер пай чидігліг айланҷаңмыс. Хапчығастарда сомҷылғайлар, пөрІктерде паза кискен кип-взахтарда толдыра порчолар хазан салғазың.

Часхының чапсых тынызы тураа тол парча. Сахар тадылыг сомҷылғайнаң ибдегі кічігlеріңні сыйлапчазың.

Мин піди кічіг тузымдағы сілір паза аарлыг көңнімні чоохтирға сірендім. Ол чурташа сыбыра сағысха кір киличе, хайда даа чөрчет. Ол кізінің хаҷаноҳ иртхен өрінісtіг тустары.

Ур ниместе минің олған тузым пазох чарып килген. Писатель Н. Тиниковтың «Чахахтар» тіл чапсырохстыг книгазын хыгырғам. Чўрек-паарға тох, паарсастыг книга. Пысхыр (Башкир) чирінде печатаған книгаҷах. Иткені иптіг, пасханы пызыг. Аны хыгырғанда, төреен чирімнің часхы көгліг тустағы чазылары сағыста хоостализа кіре түскеннер.

Часхының иң иртеҷі чахаяхтары сынап таа ол хой порчозы. Авторы піди пасча аннаңар:

Порчо, порча,
Хой порчозы,
Иртөк часхыны удурлапча.
Күн хараан көрерге
Маңзырап,
Пусты даа
Тобыра алҷаса.

Соох хысхы тоозылғаның чиңістіг киречілепчеткен порчо, хой порчозы. Хайдағ күстіг порчої Аннаң андар көгліг часхының күн чахаяғы пөзік таг паарында көйібісче. Мының соонҷа пасха даа чахаяхтар изерістіре араласчалар, хоза оңдайлары иптіг, хормачы таныхталчалар. Мына «Көөк сарынын» көреқер.

Магаа күннің маң чох
полча,
Сар ӧдігім тіпеп чөрчем,
Аның ўчўн уям чоғыл,
Ун пўткенҷе сарнап чөрчем.

Сынап таа чонда андағ хының кип-чоох пар, көөктің сар ла маймах. Писатель пос чирінің аң-хустарын ӧтіре пілчеттір.

Паза пірсі мына нимә, писатель пасчатхан нимее өткін, чарых таныглар пирче. Оларны ундубинчазың. Хой порчозы — иң ирте порчо. Күн чахаяғы — чир абахайы. Ак чахаях — хардақ даа ах. Сарығ чахаях — ол күннең тиңнелче, кічічек күңіңек.

Күннің кізее көрінер ўчўн,
Хайда ла полза,
ӧзерге хынча».

«Суғ чахаяғы — абахай чахаях. Пўўр чахаяғы—чарых чахаях, пўўр хараана төөй көнер ўчўн андағ ол. Көөк ӧдігі — тукх чахаях».

Книгада хыныг, күлімзіреспіг чоохталча аң-хустардаңар. «Хоосхаҷах хайлапча, че чатханы көө ле истілбінче, нымағы даа салылбінча».

«Абаҷах, тізеқ ,чистек чеенін тўзепче, аннаңар салаазын сорып ла үзупча». Кічіг олғаннарға мыны хыгырчатсаң, ачых-чарых күлінізерлер хаиди даа.

Хакас чирінің чахаяхтары паза оттары сілиинең дее сілілер, тадылиннаң даа айдастар. Сіліг нимә, анда чистек, чахаях ползын, олғанның сағыс-көгізінде тадиннаң хада кірче тізе, саба полбас. Аннаңар даа, неке, пістің чон пос чиріне хынып чуртапча. Ана ол хыныстың писатель чинит чўректерге иптіг, сибарлы, прай чўрекнең читірче. Ол авторның сімеркезі.

Ф. БУРНАКОВ.

Ташкент.

ЧИСТЕКТІГ АҒАСТАРНЫ ХАЙРАЛЛІРҒА

Ағбан суғның тайғаларынаң пеер Ким суға теере сал салған улуғ, хазыр чолында тайғанинаң пасха ағастар, оттар көп өскілеі парған. Ол ағастарның өскен чирлерін Ағбач істі арығлары тидірлер. Ол арығларда өң-пазы оттар илбек өсчелер. Андағ мал чиирге сиңмінкіг, чахсы оттыг орыннарны пўктер тидірлер. Пиук оды — мал симіртчең от.

Ағбан арығларында, тайғада тилем өспес ағастар өзедірлер, хазынаң пасхалары. Хазың за тайғада даа өсче. Ағбан арығларында суға чағын чирде өзерге хынҷаң ағастар, тирек (тополь), сөөт (тальник), хазың (береза), харғана (ракита), хызылха (краснотал), тоо (боярышник), саңыс (калина), ітіген (шиповник).

Ол ағастарның аразында чистектіг ағастар парлар: нымырт, саңыс, тоо, ітіген. Ағбан хастада аалларның чуртағчылары ол ағастарның чистектері пызарын чидікпін санытчалар. Хаҷан пыс парза, чистектеен кізілер арыға тол тарар, Че андағ даа полза, хас-хаҷаннаң чистек теерчеткен улус чистектіг ағасты аңдарбас, аны киспес, салааларын сындырбас. Чистекті сиберлеп теерер. Аннаңар чистектіг ағастар хорабаҷаң, улам хоза өсченнер.

Пу нааран деер Ағбан арығларындағы, азырыхтары хастада өсчеткен ағастарның хорапчатханы пілдірче. Арыгуде, пірее киректең ол арығларҷа чөрзек, анда-мында нымырт ағастары чирде наплада чатхан полча алай ба хайзы нымырттың тӧзінде сындырған салаалары ўўа парған чатчалар. Аны хайдағ кізілер іди ўретче полҷаң за? Алай аннаң-мыннаң ырахтың килген кізілер андағ аарлыг чистектіг ағасты ўретче полҷаң ба!

Халых чон хынып чіпчеткен чистектіг ағасты, палтынаң кизіп, пиланаң игеп аңдарчатхан, алай ба нымырт ағазының салааларын сындырып, ағасты хурутчатхан хайдағ кізі полар ол? Андағ чистектіг ағасты сала даа аябин ўретчеткен кізі — ол хысха сағыстыг, ўўнгі ле күннең чуртапчатхан кізі. Аға пуўн не чистек теерір аларға. Іаңда хайди даа полчатсың, аннаң андарҳызынзар киреті чоғыл.

Мыннаң мындар, Ағбан арығларының чистектіг ағастарын хайраллир ўчўн, андағы орыннарны чағын аалдағы чон харахтаң позытпаспа киректелче. Чистектіг ағасты ўретчеткен кізілерні тударға паза чарғаа тартарға, Іди итчеенде, олар тызылбас осхастар.

Т. БАЛТЫЖАКОВ,
істеніс паза чаа ветераны.

Изірік туттырғаннар

Областтың Істіндегі киректер органнары 16 ноябрьдаң 22 ноябрьға читіре изірік 277 кізі тутханнар. Изірік туттырған кізілер саахтырҷаң тураэар кирілгеннер.

Ағбанда — 116, Саяногорскта — 55, Харатаста — 33, Ағбан пилтірі районда — 36, Шира районында — 14, Ординскиидзе районында — 9, Алтай, Асхыс, Пин районнарында, тізеқ ,ікілер ле кізі.

Таныхтирға кирек, ирткен чылдағызынаң тиңнезе, пўўл 10 айның аразында Ағбанда саахтырҷаң тураэар кирілгеннернің саны 18 процентке хызырыл парған даа полза, обпасть кініндегі хайзы предприятиелерде, организацияларда ізечілер саны өсче.

Пу ирткен тустың аразында милицияя брага итчеткен паза араға сыбапчатҷан кізілер тутырғаннар.

Сорыгда 9 кізі туттырған. Оларға прайзына штраф салылған. Брага турғызып, араға сыбапчатханнарның санында Пўўр пилтірі поселоктың чуртағчылары Г. И. Справцева, П. Г. Мальцева, С. А. Байчурин, Сорыг городтың чуртағчызы А. А. Гудков, «Степной» совхозтың тоғысчызы И. С. Перминов.

Орджоникидзе районында брага идіп туттырғаннар «Копьев» совхозтың доярказы Г. И. Корж паза В. А. Когалова, олох совхозтың трактористі М. М. Куртияков, Орджоникидзедегі ДРСУ-ның тоғысчызы В. Н. Ивашин, «Орджоникидзе» совхозтың чабаны Л. К. Панарин.

Пин районындағы Маткичіг аалдағы пенсионерлер В. А. Чебодаевадаң 75 литр, В. И. Карачаковадаң 25 литр, Н. К. Чебодаевадаң 16 литр брага табылған.

Таштып районындағы «Таштып» совхозтың тоғысчылары В. И. Хаусовха, И. А. Саражаковха паза Аңчул аалның чуртағчызы А. П. Сыргашеваа 100 салковай штраф салылған.

Істіндегі киректер органнарының іженері килче, араға сыбапчатханнарнаң күрезері милиция тоғынҷыларының на кирегі нимес, аға ідок прай чон хозылар.

Хакоблисполком УВД-зының іскіден тоғыр законны толдырҷаң пӧлігі.

„Ленин чолына“ НАНДЫРЧАЛАР

ІЛЕЗІНЕ СЫҒАРЫЛҒАН

Ағбандағы кирілер паза кинектер туразынаң Н. Г. Чачкова редакциязар айланған. Ол пу турада хай пірее чөпсінмес киректер поячатханынаңар искірген. Чаада полбаан П. И. Гинин чаа араласчыларының санына кіріп алған, прай льготаларнаң тузаланған. Олох туста хргі чааңы Мамышеті, араға чызы пілдір парған ўчўн, кирілер туразынаң сыгарыбысханнар.

Областьтағы чон сыныхтаа комитедінің кнес орынчызы Ю. А. ТИТОВ пу киректі підн чарытча:

— Мамышев Н. П. аргыс кирілер туразынзар 1986 чылның 28 февральында кірген. Андартын ол позының көңнінең, позы сурынып, сыххан. Аға хоза харындазының оолғы сурыныс пічігі пасхан. Аннаңар ол пыятыр 5 сентябрьда Алтай районынзар чуртирға парыбысхан.

Гинин П. И. Иябек Ада чаа араласчылар секциязында чуртаан. Сыныхтаанда, Гинин П. И. чаа араласчыгының пічіктерін позына килістіре ндіп алғаны ілезіне сыххан. Ол пічіктер ўреп парған А. И. Лук аргысты полтырлар. Чаа араласчызы полаҷых полып, Гинин П. И. хоза льготалар, сыйыхтар алчаң. Ол телевизорлыг, холодильниктіг комнатада чалғызын чуртаан.

Иябек Ада чаа араласчыларының чыылынында П. И. Гининні фронтовиктер секциязының олаңай секциязар көзірібізерге чарадылған.

Областьтағы соцобеспечение пӧлігі кирілер интернат-туразын төреміл сыныхтағда тутча.

ХЫҒЫРЫҒҰЫ

...хабарлапча

Прайзы пазынды

Пістің Улуғ Ноның аалда аймах нацилыг чон чуртапча. Олар пасха-пасха тоғысстыглар: механизаторлар, малчылар, ўгретчілер, ағас тоғынчылары. Нинче киреенҷе тоғын салып, амды тынаға сыххлап парғаннар даа илеедедер. Аалдағылар прайзы постарының көңнілеріне кірчеткен журнал-газеталарға чыл сай хынып пазынчалар. Іди ам килер 1988 чылға аймах газеталарға паза журналларға көп пазындылар брнгадир Максим Сагалаков, агроном Топин Тюкпиеков, механизатор Михаил Ачитаев, ўгретчі Пётр Карачаков. Оларның полғаны ла 50—60-ар салкобайға пазынды.

Журнал-газеталарға пазындырар тоғысты чыл сай чахсы апарча аалдағы почта пастыгы Мария Васильевна Байкалова. Ол чинт ипчі. Кізінең чалахай чоохтасча. 1988 чылға журнал-газеталарға пазындырар тоғыс хайди парғазынаңар Мария Васильевна піди чоохталча:

— Пўўл ол тоғыс пылтырғызынаң табырах таа, нинче тее парды. Пирілген планымны илееде азыра толдырдым. Аалда чуртапчатхан хакастарның прайзы даа пос тілінең сыхчатхан «Ленин чолы» газетаа хынып пазынды.

А. КАРЧИГАШЕВ.

Хынып хыгырчабыс

Ағбандағы улуғлар интернадында Максим Владимирович Боргояков чуртапча. Аға 77 час. Че андағ даа полза, ол ӧтіг-чітіг кізі.

Піс Максим Владимировичнең ікі харындас чіли чуртапчабыс. Мин, хорахтаң узын кізі, газета-журналлар хыгыр полбинчам. Аннаңар он магаа «Ленин чолын» паза даа пасха газеталарны хыгыр пиредір. Ол аны чыл сай пазынып аладыр. Пўўл дее ідок пазагы, 1988, чылға пазын салды Ам ол пістің уляг нанчыбыс полар.

Минзер ол «Ленин чолы» газетаны холында тудына кір киледір. Анаң магаа чалсых хабарлар, «Сызыро апсахтың» хайынғанын хыгырча. Ол удаа Асхыс районының аалларында чӧредір. Хонығыбыстың читпес сариларын көзітче.

Таныхтирға чарир, газетада сағыс-көгіс алғытчатхан, пілІс хосчатхан статьялар сыгарылчалар. Журналист А. Черпаковтың «Мӧгі суғ» хабары, ырчы К. Сунчугашеваның «Пос тілінең уятпадым» чоогы паза даа пасха хабарлар хынығлар. Піс оларға чӧпсеерчебіс. Мынңаңар улам хыныг полларына ізенчебіс.

А. БОРГОЯКОВ.

...үндесче

Чаадағы матырларнаң тиң матыр

А. Халларовтың «Чалынныг чӱрек чалынға урунған» статьязын хыгырып алып, ол киректеңер позымның сағызын пас пирерге чаратпын. Мин піди сағынчам, Чертыков Сергей Анатольевич иткен нимені полған на кізі ит полбас. Көзідімге алза, андағ хорғыстыг нимені көр салып, аның нанчызы тизібіскен тинрге чармр. Пу кирек чаа чох амыр туста полды. Чуртас чолына паа ла кірібіскен кізі, чонның ис-пайын арачылап халар ўчўн, позының даа тынына аябаан. Аннаңар 1260 № автоколоннаның паза нефтебазаның пастыхтары Сергейге хайыг даа салбааннары, хол даа тутпааннары уғаа хомзыныстыг. Аның сыдамағын, махачызын, матырланызын ханныг чаадағы матырларның сыдамағынаң, махачызынаң тиңнирге кирек. Сергей хатыг чаадағы матырларнаң тиң матыр. Андағ ах сағыстыг махачы кізіні чон аразына кир салған ўчўн, анын іче-пабазына, ўгретчі-чілеріне улуғ алғыс. Че хайдағ даа полза, пу киректе ӧбні — Сергейнің позының сағызы, хылығы. Пістің ам ӧсчетken чинт төлібіске Сергей Анатольевичтең көзідім аларға кирек. Анзы ӧбмінде комсомолның тоғызы, чеғазета даа, Сергей осхас айдас чинттерібістеңер удаа газып, ол тоғысха улуғ хозым идер. Андада пістің чинт хыгырығчыларыбыстың саны ӧзерчік.

И. КЫЗЛАСОВ.

...чӧпсінминче

«Сноп» алай «поом»

Магаа, «Ленин чолына» сыбыра пазынчатхан паза аны хынып хыгырчатхан кізее мындағ нимә ай-тыс пирбинче. Пістің газетада оңарарға сндік пўдістіг предложениелер пол парча. Оларның пўдізі орыс тіліне килістіре полча. Пістің хакас тілінің позының оңдайы, пўдізі пар нимес пе. Аннаңар пос тілінең сыхчатхан газетада орыс тілінің оңдайынаң пўткен предложениелер чох таа полза, хайтпасчых.

Мині паза пір нимә чӧпсінбірбинче. Газетада ідок хакас сӧстері орына орыс сӧстері орта пол парча. Көзідімге алза, «Ленин чолының» пўўл 22 сентябрьда сыххан номерінде Пин районындағы Салғын аалдан В. Шалгинов позының «Улуғлаза, ууча кізі» хабарында Евдокия Алексеевна Шалгиновадаңар пасча. Евдокия Алексеевна, 14 частығдаңох тоғынып, күскўзі килзе, **сноп** палғаҷаң полтыр.

А Таштып районындағы Пыдырах аалдан Г. Мамышева «Ипчі кізі — хоных хуяғы» хабарында (26 сентябрь 1987 ч.) чахсы тоғынған кізі Зинаида Григорьевна Боргояковадаңар піди пасча: «Минің пу ӧбреем, он пис частығдох тоғынып пастаан кізі. Аалда ол итпеен тоғыс чоғыл: от сапчаң, тырбаҷаң, күскўзін **поом** палғаҷаң».

Аны хоостыра мин сурарға сағынчам, ноға пір нимә ікі пасха пазылча полар ол? Пірсінде «сноп», а пірсінде, тізеқ, «поом»?

Пістің тілге кіріп, анда орных парған орыс сӧстерінең мин пір дее тоғыр нимеслін. Чонның чуртазынаң паза хонинаң хада тіл ідок тилпче. пайыпча. Тілге наа сӧстер кірче. Амғы туста анзынаң хыпар полбассың. Че тоң хакас сӧстері орнына орыс сӧстері пазылчатса, анзы хомзыныстыг.

Г. ТЮКПЕЕВ.

Редактор орынчызы
Г. П. АБДИН.

ПІСКЕ ПАЗЫҢАР, СЫҒДЫРАДЫҢАР.

662600. АҒБАН ГОРОД, ЩЕТИНКИН УЛИЦАЗЫ, 34. «ЛЕНИН ЧОЛЫ»

Телефоннар: редактор — 6-22-97, редактор орынчызы — 6-21-47, хачы — 6-23-94 бухгалтерия — 6-27-69 партийный пӧлІн — 6-37-32, вал хонин — 6-21-92, промышленность пӧлин — 6-50-55, идеология пӧлин — 5-25-44, письмолар пӧлин — 6-61-16, 5-25-44, чинттер пӧлин—5-25-47 хабарлар сомғ суурчаңнар пӧлин — 5-25-38 гілбестегчілер — 5-25-43, корректорлар — 6-62-87.

«Ленинский путь» — орган Хакасского обкома КПСС и Хакасского облсовета

Укрупненное полиграфпредприятие «Хакасия».

А 401560.

«Ленин чолы» неделяда ўс хати сыгча: вторниктө, четвергтө, субботада.